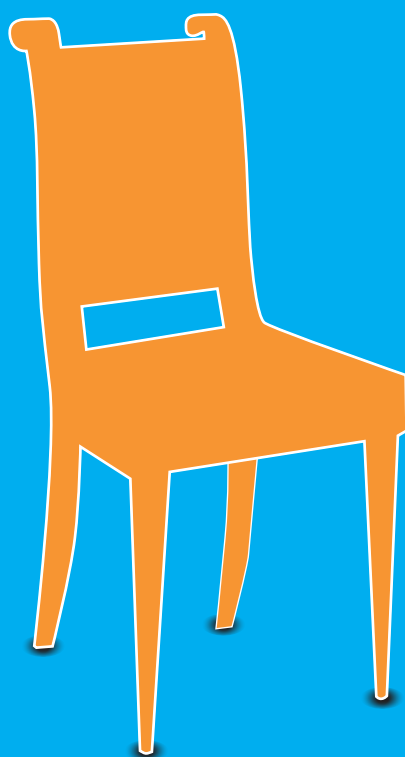

Jan Löfström
(toim.)

Yhteiskuntaopin opetuksen toteutusmalleja

HISTORIALLISTA YHTEISKUNTATIEDOLLISEN KASVATUKSEN
TUTKIMUS- JA KEHITTÄMISKESKUS

Helsinki 2008

Historiallis-yhteiskuntatiedollisen
kasvatuksen tutkimus- ja kehittä-
miskeskuksen julkaisuja 2

ISSN 1796-5802

ISBN 978-952-10-4561-5 (PDF)

Taitto: Jari Koski
Helsinki 2008

SISÄLLYS

Jan Löfström
Alkusanat 4

Antti Värtö
Perhe 5

Tuuli Asikainen
Työelämä 12

Esa Saarelainen
Kunta 16

Hanna Kokkonen
Euroopan unioni 22

Liitteet 30

ALKUSANAT

Tässä kokoelmassa olevat yhteiskuntaopin opetusjaksosuunnitelmat on laadittu Helsingin yliopiston soveltavan kasvatustieteen laitoksella syksyllä 2006 ja 2007 historian ja yhteiskuntaopin ainedidaktiikan kurssien yhteydessä. Suunnitelmien laadinnassa on pyritty integroimaan ainedidaktiikan opinnot harjoittelukouluissa suoritettuun perusharjoitteluun siten, että suunnitelmissa sovelletaan didaktiikan kursseilla pohdittuja näkökulmia käytäntöön, kohteena jokin opiskelijan itsensä valitsema hänellä harjoittelussa tehtävänä ollut yhteiskuntaopin kokonaisuus.

Opetusjaksosuunnitelman ohjeistus on ollut eri vuosina erilainen, mutta yleensä on edellytetty, että suunnitelmassa pohditaan paitsi itse opetusjakson sisäistä rakennetta ja toteutusta myös aiheen opetettavuuteen liittyviä yhteiskunnallisia, kulttuurisia ja psykologisia lähtökohtia. Näitä on tärkeä pohtia, koska oppilailla on runsain mitoin mm. julkisesta keskustelusta peräisin olevaa taustatietoa sekä eri tavoin rakentuneita ennakkokäsityksiä arvostuksia ja asenteita. Niiden olemassaolo ja vaikutus on hyvä pyrkiä ottamaan edeltä huomioon opetuksen eettis-yhteiskunnallisia näkökulmia ja käsitteellis-tiedollista tasoa suunniteltaessa.

Suunnitelmiin on myös tullut sisällyttää osuus, jossa tarkastellaan, miten opetusjakso toteutui käytännössä. Ohjeistuksessa on korostettu, että tällöin oleellista on oppilaiden analyysi eli heidän reaktioidensa ja suhtautumisensa tarkastelu, ei niinkään opiskelijan omien tunnelmien selostaminen. Taito rekisteröidä ja analysoida oppilaiden reaktioita on koettu vaativaksi haasteeksi, ja sitä se toki onkin. Kyseessä on kuitenkin keskeinen opettajan ammattitaitoon kuuluva valmius, ja siksi sitä on hyvä harjoitella myös tässä yhteydessä. Edelleen ohjeistuksessa on korostettu, että opetusjakson 'onnistuminen' ei ole tässä tapauksessa arvo sinänsä. On ansiokasta, että suunnitelmassa on luovuutta ja intellektuaalista kunnianhimoa ja että toteutuksessa koettuja mahdollisia takaiskuja ja yllätyksiä sekä niiden syitä osataan analysoida.

Yhteiskuntaoppi on tärkeässä kehitysvaiheessa. Sillä on itsenäisen oppiaineen asema ja sen pedagogiikan kehittämiseen on innostusta. Tämän kokoelman tarkoituksena on tuoda yhteiskuntaopin opettajien ja opettajankouluttajien sekä opettajaopiskelijoiden saataville eräitä kiinnostavia ja didaktisesti jännittäviä tuotoksia. Niitä voidaan ottaa opetuskäyttöön sellaisenaan tai valituilta osin, ja vaikka jotkut esimerkit ja aineistot liittyvät vuosiin 2006–2007 tai pääkaupunkiseutuun, perusideat ovat käyttökelpoisia yleisemminkin.

Kiitän lämpimästi opiskelijoitamme, jotka ovat antaneet suostumuksensa toimittaa ja levittää tätä kautta heidän mainioita tuotoksiaan kaikille yhteiskuntaopin oppiaineen opettajille ja ystäville.

Helsingissä 15.4.2008

J.L.

Antti Värtö

PERHE

Pidin perusharjoittelussa neljän oppitunnin (à 75 min.) yhteiskuntaopin kokonaisuuden 9. luokalle. Ohjaava opettaja antoi tunteja varten aiheen perhe, mutta sain pitää aiheesta vapaasti haluamani kaltaisen kokonaisuuden. Tässä osoitan kiitokseni myös ryhmäni muille jäsenille, Esa Saarelaiselle ja Tuula Rekolalle, sillä monet osat opetusjaksosuunnitelmassa syntyivät yhteisten keskustelujemme innoittamana.

Opetusjakson teema

Koska olin seurannut kyseisen luokan sekä muutaman muunkin yhdeksännen luokan tunteja jo ennen oman opetusharjoitteluni alkamista, saatoin havaita muutamia huolestuttaviakin trendejä nykypäivän yhdeksäsluokkalaisten ajattelussa. Ennen kaikkea rasismi ja homofobia tuntuivat olevan paljon yleisempiä tai ainakin äänekkäämmin esille tuotuja kuin vuonna 1994, jolloin itse olin yhdeksännellä luokalla. Tämän kaltainen asenteiden koventuminen ainakin minun näkökulmastani tuntuu huonolta kehitykseltä, joten päätin pyrkiä käsittelemään näitä kysymyksiä omilla tunneillani. Niinpä koko opetusjaksoni teemaksi nousi ”Ydinperhe ei ole ainoa vaihtoehto”. Tavoitteenani oli osoittaa, että perinteinen ydinperhe ei enää ole ainoa eikä ehkä tulevaisuudessa edes yleisin perhemuoto. Tämän teeman kautta kykenisin myös ottamaan kantaa ja kenties hieman vaikuttamaan oppilaiden asenteisiin tuomalla myös sateenkaariperheet ja monikulttuuriset perheet esille tuntien aikana.

Oppituntien aiheet

Ensimmäisen tunnin varasin aiheen yleisesittelylle sekä ajankohtaisille asioille. Koska jokainen oppilas on tietenkin jonkinlaisen perheen jäsen, on kaikilla tiettyjä perustietoja ja ennakoasenteita jo valmiina. Käsittelemällä heti ensimmäisellä tunnilla nykyperheiden monia eri ilmenemismuotoja kykenisin tuomaan kantavaa teemaa välittömästi esille. Ajankohtaiseksi aiheeksi valitsin syksyllä [2006] paljon lehtikirjoittelua ja muuta mediahuomiota saaneen hedelmöityshoitolaian.

Toisella tunnilla pureuduimme erilaisiin perheisiin syvemmin eläytymisen ja näytelmien kautta. Jaoin oppilaat kahden hengen ryhmiin, joille annoin pienen kuvauksen perheestä, joka ryhmälle erilaisen. Tämän jälkeen oppilaat saivat muodostaa lyhyen tarinan tai näytelmän oman perheensä arkipäivästä, ongelmista ja mahdollisista syrjintäkokemuksista.

Kolmas tunti käsitteli perheiden juridiikkaa. Jälleen ryhmätyöt olivat keskiössä; samoissa ryhmissä kuin edellisellä tunnilla oppilaat saivat tutkia nimenomaan heidän esimerkkiperheeseensä liittyviä lainopillisia piirteitä: ”sateenkaariperhe” sai tutkia parisuhteen rekisteröintiä, ”yksinhuoltajaperhe” puolestaan avioeroa. Jaoin oppilaille aiheesta materiaalia, jota tutkimalla he saivat esittää muulle luokalle tietojaan.

Neljännän tunnin aihe oli sukupuoliroolit perheissä. Tälle tunnille ei ollut ryhmitöitä, vaan pyrin opettamaan asiat keskustellen oppilaiden kanssa. Tunnilla ei ollut niinkään tarkoitus, että opettaja kertoo oppilaille suuria totuuksia, vaan pyrin keskustelun avulla herättämään ajatuksia oppilaideni päissä ja kenties saamaan heidät kyseenalaistamaan joitain ennako-oletuksiaan sukupuolirooleista.

Tuntien toteutus

Ensimmäinen tunti

Jokainen oppilaistani on jonkin perheen jäsen. Tämä ajatus mielessäni valmistaudun kertomaan yhdeksäsluokkalaisten erilaisista perhemuodoista. Koska haluan kuitenkin opettaa pitkälti dialogin kautta, jotta oppilaat eivät jäisi passiivisiksi, täytyy ottaa huomioon myös mahdolliset yllätykset. Improvisaatiokykyäkin saattaisi joutua tarvitsemaan.

Erilaisia perhemalleja varten hankin kaksi oheistarviketta. Toinen on Aku Ankka -lehti, jota käyttäisin puhuessani uusperheistä. Toinen on Musta Pekka -korttipeli. Olisin halunnut myös ottaa tunnille Seta ry:n julkaiseman version Hullunkuriset perheet -korttipelistä, jossa perheet eivät ole klassisia ydinperheitä, mutta en valitettavasti onnistunut hankkimaan sitä. Päätin esitellä Musta Pekka -korteilla perinteisen ydinperheen jakamalla oppilaille kortteja tutkittavaksi ja heittämillä sitten dokumenttikameralla valkokankaalle yhden hullunkurisista perheistä – vaikkapa Linssin perheen, jossa eri perheenjäsenet on esitelty kenties kaikkein kliseisemmin. Tarkoitukseni on tämän jälkeen ottaa kortteja pois ja korvata niitä toisilla kysellen oppilailta, minkälainen perhe on kyseessä korttien vaihdon jälkeen. Perheitä pitäisi saada ainakin kuusi erilaista:

- Yksinhuoltajaperhe, jonka toteuttaisin poistamalla toisen Linssien vanhemmista.
- Uusperhe, jossa tuon esimerkiksi Herra Säilän rouva Linssin viereen ottaen ehkä Säilän lapsetkin mukaan.
- Suurperhe, jossa tuon mukaan kenties rouva Merikarhun ja mahdollisesti muitakin Merikarhuja kuvaamaan isovanhempia, serkkuja ynnä muita.
- Sateenkaariperhe, jossa herra Linssi elää herra Säilän kanssa.
- Monikulttuurinen perhe, jossa rouva Linssi on naimisissa Mustan Pekan kanssa.
- Avoperhe, jossa vanhemmilla on eri nimi, esimerkiksi herra Linssi ja rouva Säilä.

Yksinkertaisesti perheitä näin uudelleen yhdistelemällä toivon saavani oppilaat käsittämään, minkälaisesta perheestä milloinkin puhutaan. Aina oppilaiden keksiessä perhemuodon kirjoitan sen taululle. Perhemuodoista tehdään miellekartta; sen yksi mahdollinen muoto on ohessa (liite1):

Aku Ankka -lehti tulee tässä vaiheessa mukaan osoittamaan, kuinka yksi Suomen tunnetuimmista kuvitteellisista perheistä on yksinhuoltaja- ja uusperhe: Aku huoltaa yksin siskonpoikiaan Tupua, Hupua ja Lupua.

Tunnin lopuksi on aika puhua ajankohtaisesta aiheesta: hedelmöityshoidot olivat niin paljon esillä syksyllä [2006], että oppilaiden kanssa on hyvä käsitellä niitäkin. Oppilaat jaetaan kahteen ryhmään, joista toinen puolustaa ja toinen vastustaa hedelmöityshoitojen antamista myös yksinäisille naisille ja lesbopareille. Jaan luokan kahtia satunnaisesti eli en anna oppilaiden valita itse puoliaan. Näin he joutuvat toimimaan ikään kuin roolissa ja saattavat joutua

puolustamaan kantaa, joka ei ole heidän oman mielipiteensä mukainen. Tällä on kaksi tarkoitusta: ensiksi oppilaiden pitää oppia katsomaan asioita monesta eri näkökulmasta, ja toiseksi en halua, että väittely menee henkilökohtaisuuksiin, kuten voisi sattua, jos oppilaat olisivat suoraan edustamassa omia vakaumuksiaan. Koska oppilailla voi olla vaikeuksia keksiä kantoja asian puolesta tai sitä vastaan, valmistelen muutamia julkisuudessaakin esitettyjä mielipiteitä, joiden avulla voin ohjata oppilaita keksimään uusia näkökulmia asiaan. Lisäksi leikkaan Helsingin Sanomista artikkelin, jossa on mukana eduskuntakeskustelussa käytettyjä puheenvuoroja. Väittelyn jälkeen voin näyttää dokumenttikameralla myös HS:sta leikkaamani artikkelin, jossa näytettiin äänestyksen tulos.

Mikäli tunnin loppuun jää aikaa, esitän vielä kalvon perheiden historiallisesta kehityksestä, jossa lähinnä totean ydinperheen olevan melko uusi ilmiö ja pitkälti teollistumisen luoma. Samassa yhteydessä käsitteisin myös lapsiluvun kehitystä Euroopan väestössä.

Toinen tunti

Tällä tunnilla oppilaat saavat tehdä parityön erilaisista perheistä. Valmistelen kuusi erilaista perhettä, joiden jäseniä kuvaan muutamalla lauseella (liite 2). Jaan perheet satunnaisesti oppilaille. Oppilaiden tehtävä on syventää perheenjäsenten elämäntarinaa ja miettiä, millaisten haasteiden eteen perhe joutuu arkielämässään, kokeeko perhe esimerkiksi jonkinlaista syrjintää. Oppilaat myös piirtävät kuvan perheestä. Tämän jälkeen parit tulevat eteen esittelmään perheensä joko kertoen tai näytellen. Haluan nimenomaan antaa toteutuksessa suhteellisen vapaat kädet, jotta kukaan ei koe tulevansa pakotetuksi esimerkiksi näyttelemään, vaikka sitä inhoaisi. Tunnin tarkoituksena on saada oppilaat eläytymään erilaisiin tilanteisiin ja täten kasvattaa heidän ymmärrystään ympäröivästä yhteiskunnasta. Koska työ on luovuutta vaativa mutta toteutus suhteellisen vapaa ja monipuolinen, toivon saavani myös aikaan saavutuksen tunteen. Oppilaat pääsevät ilmaisemaan itseään, mikä kasvattaa ainakin esiintymistaitoja, ehkä myös itseluottamusta.

Kolmas tunti

Tällä tunnilla pidetään samat parit ja ”perheet” kuin edellisellä tunnilla. Nyt oppilaiden tehtävä on tutkia juridisia kysymyksiä, jotka liittyvät heidän nimikkoperheeseensä. Toteutuksessa harkitsin aluksi tietokoneiden jakamista oppilaille, jolloin he voisivat itse etsiä netistä informaatiota, mutta hylkäsin ajatuksen yksinkertaisesti ajankäytöllisistä syistä. Tietokoneiden jakaminen ja käyttö vievät niin paljon aikaa, ettei ryhmätöitä ehdittäisi purkaa, eikä seuraavallakaan tunnilla ole tarpeeksi aikaa siihen. Tyydyin siis vain itse kokoamaan materiaaleja oppilaille. Sääli sinänsä, mutta realiteetit tulivat vastaan.

Aiheet olivat seuraavat:

- Uusperhe: lasten asema ja oikeudet perheessä.
- Yksinhuoltajaperhe: avioero.
- Sateenkaariperhe: rekisteröity parisuhde.
- Avoperhe: avoliitto.
- Suurperhe: perintö.
- Monikulttuurinen perhe: avioliitto.

Kaksi alimmaista kohtaa eivät sinänsä liity suoraan vain kyseisiin perheisiin, mutta ne ovat

tärkeitä juridisia käsitteitä, ja jaan ne näille ryhmille, jotta kaikki tärkeiksi katsomani aiheet tulevat käsiteltyä.

Näistä aiheista oppilaat tutustuvat valmistamaani materiaaliin ja etsivät pääkohdat. Sen jälkeen he valmistavat kalvon, jonka muut oppilaat voivat kopioida, ja esittelevät aiheensa luokalle. Materiaalia on noin kolme A4-kokoista monistetta ryhmää kohti.

Neljäs tunti

Viimeisen tunnin aihe on sukupuoliroolit perheissä. Koska tämä aihe on varsin mielenkiintoinen mutta oppikirjan täysin sivuuttama, sain valmistaa tunnin aivan tyhjästä. Ajattelin aloittaa tunnin suhteellisen kevyesti piirtämällä taululle nelikentän ISÄ / ÄITI / POIKA / TYTÄR ja esittämällä sen jälkeen erilaisia ominaisuuksia tai harrastuksia, jolloin oppilaat saavat ehdottaa, kuka perheessä sopii kuvaukseen parhaiten (liite 3). Useimmat ominaisuuksista ovat selkeän sukupuolittuneita, joten voin arvata, miten ne jakautuvat, mutta osa on avoimempia, jolloin jää mielenkiintoiseksi nähdä, kehen perheenjäsenen oppilaat ne assosioivat. Mikäli – kuten oletan – oppilaat jakavat ominaisuudet perinteisten sukupuoliroolien mukaan, heidän taas dokumenttikameralla esiin Linssin perheen Musta Pekka -pelistä. Oppilaat saavat miettiä, miksi he ajattelevat perinteisen kaavan mukaan. Mikäli oppilaat kuitenkin rikkovat joissain kohdissa perinteisen sukupuolijaottelun, saatan kysyä omaksi hyödykseni, miksi he päätyivät sen kaltaiseen jaoteluun. Opettaja toimisi tällöin oppilaana, jolle kerrotaan nykynuorten ajatusmaailmasta!

Seuraava dokumentti tunnilla on *Image*-lehdessä ilmestynyt artikkeli pikkutyttöjen pukeutumisesta; siinä pienetkin tytöt haaveilevat prinsessamekoista ja paljastavat perinteisen sukupuolijaottelun iskostuneen jo varhaisessa iässä. Tästä toivon saavani aikaan jonkinlaista keskustelua. Samaten keskustelun avaajana toiminee vanhoista käytösoppaista lukemani lainaukset: *Käytös- ja tapatieto* vuodelta 1978 käsittelee ”sukupuolten roolitaistelua”, kun taas *Miehen kirja* vuodelta 1954 kuvaa paljon perinteisempää sukupuolikuvaa. Samasta kirjasta aion myös esittää luokalle entisaikaisen avioparin käyntikortin, jossa henkilöiksi on mainittu ”Maisteri ja rouva Kalle Kampela”, ja seurata oppilaiden reaktiota. Samassa yhteydessä voin puhua sukunimen vaihtamisesta avioliitossa ja tuon tavan mahdollisesta katoamisesta. Tunnin kantava ajatus on sukupuoliroolien kyseenalaistaminen, joka toivoakseni saa aikaan vilkasta keskustelua.

Opetusjakson jälkiarviointi

Kokonaisuutena opetusjakso sujui erinomaisesti. Opettamani luokka oli täynnä hyvin ilmaisukykyisiä ja selkeästi älykkäitä nuoria, joiden opettaminen oli suoranainen ilo. Teema oli mielestäni hyvin valittu: oppilaat tuntuivat ajoittain todellakin kyseenalaistavan aikaisemmat ennakkoluulonsa ainakin hetkeksi, ja tämänkaltaisesta ravistelusta asenteiden muutos voi alkaa.

Ensimmäinen tunti

Musta Pekka -pelin käyttäminen toimi erinomaisesti: vaihtamalla kortteja dokumenttikameran alla kykenin luomaan spontaaniuden tunnun opetukseen. Jouduinkin improvisoimaan korttien avulla muutaman kerran, kun oppilaat ehdottivat perheitä, joita en ollut ajatellut. Sateenkaari- ja monikulttuuriset perheet erityisesti herättivät kysymyksiä ja jopa hieman vastalauseita.

Kuten edellä totesin, rasismi ja homofobia ovat selkeästi yleisempiä kuin minun kouluaikeinani. Tämän havaitsin välittömästi puhuessani sateenkaariperheistä, jolloin eräs oppilaista kysyi alta aikayksikön: ”Ooksä homo?” Positiivista kuitenkin on, että oppilaat tuntuivat enemmänkin kyselevän vieraiksi tuntemistaan aiheista kuin suoraan tuomitsevan niitä. Keskustelut ”valeavioliitoista” ulkomaalaisten ja suomalaisten kesken tai lesbo- ja homoparien erilaisesta asemasta yhteiskunnassa osoittautuivat yllättävän hedelmällisiksi joskin myös aikaa vieviksi. Miellekartta toteutui juuri suunnittelemani muodossa. Kaikki perhemuodot tulivat karttaan yksinkertaisesti vaihtelemalla kortteja ja kyselemällä oppilailta kysymyksiä; minun ei tarvinnut itse kirjoittaa mitään ilman oppilaiden panosta.

Hedelmöityshoitoväittely vaikutti aluksi kivikkoiselta: monet oppilaista protestoivat äänekkäästi sijoittamistaan joko puolesta- tai vastaan-osastolle, mutta en antanut sen häiritä. Aluksi oppilailla oli vaikeuksia keksiä erilaisia argumentteja, mutta tämän takiahan olin pohjatyötä tehnyt, joten saatoin antaa oppilaille ideoita. En tiedä, oliko kyseessä mielenkiintoinen aihe vai toteutustapa, mutta myös passiiviset oppilaat tuntuivat kiinnostuvan tehtävästä. Väittely alkoi varsin kaavamaisena, eri puolten vain heittäessä argumentteja toisilleen, mutta jonkin ajan kuluttua oppilaat olivat täydestä sydämestään mukana keksien uusia argumentteja lennossa. Väittely kiihtyi niin innokkaaksi, etteivät oppilaat malttaneet poistua edes välitunnin jo alettua, vaan lopulta minun piti ajaa oppilaat pois luokasta, jotta he ehtisivät seuraavalle tunnilleen! Väittely ja sitä edeltänyt keskustelu veivät niin paljon aikaa, etten ehtinyt käyttää Perheiden historiaa -kalvoani; jätin sen takataskuun, mikäli jollain seuraavalla tunnilla jäisi ylimääräistä aikaa.

Toinen tunti

Koska väittely venyi niin pitkäksi, emme ehtineet käsitellä hedelmöityshoitokeskustelun tulosta eduskunnassa lainkaan. Aloitin siis kakkostunnin tällä aiheella. Näytin oppilaille lopputuloksen äänestyksestä, mutta siinä tein jonkinasteisen virheen, sillä en tajunnut, ettei luokka ollut vielä käsitellyt aiheita kuten puolueet tai eduskunta. Minun piti siis selittää puolueiden eroja ja eduskuntaäänestyksen periaatteita, mikä vei aivan liikaa aikaa tunnin varsinaiselta asialta.

Pääsin lopulta siirtymään paritöiden jakamiseen ja siinä oppilaat ylittivät kaikki odotukseni. Nuoret selvästi nauttivat saadessaan käyttää luovia kykyjään ja tuloksina olikin loistavia ja syväluotaavia näytelmiä. Nekin parit, jotka eivät tahtoneet näytelmää tehdä, loivat perheilleen hienot ja ymmärtävät taustatarinat ja selvästi eläytyivät tehtävään. Parien jakaminen ei sujunut täysin ongelmitta; kuten hieman epäilinkin, muutamat oppilaat halusivat tehdä töitä kolmen ryhmässä, mutta koska kaksi oppilasta oli poissa tunnilta, en voinut sallia tätä, sillä muuten olisimme saaneet vain viisi ryhmää, mikä ei yksinkertaisesti voinut käydä päinsä etenkin seuraavan tunnin parityötä silmällä pitäen, sillä muuten joku aihe olisi jäänyt käsittelemättä. Kun tein selväksi, että parityö tarkoittaa KAHDEN hengen ryhmiä, suostuivat oppilaat jakautumaan pareihin vain pienen nurinan saattamana. Tässä vaiheessa olinkin tehnyt toisen virheeni tunnin aikana: jaoin oppilaat ensin ryhmiin ja vasta sitten selitin ohjeet. Oppilaiden asettautuessa pareiksi syntyi jonkin verran hälinää, jolloin kaikki eivät kuulleet ohjeita ja jouduin lopulta selittämään ohjeet kolme kertaa. Oppilaiden suunnitellessa esityksiään kiertelin luokassa ja vastailin mahdollisesti esiin tuleviin kysymyksiin, mutta lopulta minun tarvitsi hyvin vähän ohjata oppilaita, sillä he kykenivät täysin itsenäisesti tekemään hienoa työtä. Oppilaat tuntuivat arvostavan tehtävän heille antamaa vapautta. Ehdimme juuri ja juuri esittää kaikkien ryhmien tuotokset tunnin aikana.

Kolmas tunti

Nyt viime tunnista viisastuneena aloitin välittömästi parityöllä; tällä kertaa en livennyt millekään sivupolulle! Jaoin oppilaille materiaalit, joita he alkoivatkin välittömästi tutkia. Pieneksi pulmaksi tunnin aluksi osoittautuivat kaksi oppilasta, jotka olivat olleet poissa edelliseltä tunnilta. Olisin tahtonut jakaa heidät eri ryhmiin, mutta jonkinlaisen ryhmädynamiikan ja kaikei ystävyyssteiden vuoksi he eivät halunneet jakautua eri porukoihin. Hetken harkitsin taas edellisen tunnin tapaista opettajan auktoriteetin käyttöä, mutta intuitioni kertoi, ettei minun kannata nyt pakottaa oppilaita tahtooni. Annoin poissa olleiden siis mennä yhdessä erään parin avuksi, jolloin he näin ollen tekivät töitä nelistään. Pelkäsin hetken, että tämä herättäisi muissa pareissa jonkinlaista katkeruutta, mutta onneksi näin ei käynyt. Korostin, että tämän neljän hengen ryhmän täytyy tehdä ”erityisen hyvä” esitys, mikä ehkä myös sai muut oppilaat rauhallisemmiksi.

Tehtävä osoittautui vaikeammaksi kuin olin kuvitellut. Oppilaiden oli selvästi vaikeaa erottaa teksteistä pääkohdat, ja jouduinkin ohjaamaan ryhmiä paljon enemmän kuin edellisellä tunnilla. Tämän vuoksi tehtävän valmisteluun kului aikaa huomattavasti kauemmin kuin olin varautunut. Positiivista oli sentään oppilaiden uppoutuminen materiaaleihin. Uskoisin, että edellisen tunnin eläytymistehtävä sai oppilaat hieman vastaanottavaisemmiksi tällaiselle suhteellisen työläälle tehtävälle. Juridiikka ei kenties ole kaikkein mielenkiintoisin aihe yhdeksäsluokkalaisille, mutta nojautumalla edellisen tunnin esityksiinsä nuoret kykenivät mielestäni melko hyvin keskittymään vaikeisiin asioihin.

Ryhmiä tuotokset eivät olleet aivan sellaisia kuin olin toivonut. Monet parit olivat sivuuttaneet oleellisia asioita (vaikka olin heitä hienovaraisesti ohjannutkin) ja keskittyneet varsin vähäpätöisiin seikkoihin: esimerkkinä voi ottaa avioliittoa tutkineen ryhmän, jonka tuotoksessa ei edes mainittu avio-oikeutta omaisuuteen mutta kylläkin pitkään jauhettiin kirkko- ja siviilihäiden eroista. Tämän johdosta jouduin itse lähes joka ryhmän esityksen jälkeen luennoimaan puuttuvista asioista. Tähän kului tietenkin aikaa, eikä se ehkä muutenkaan ollut didaktisesti kaikkein hedelmällisintä. Erityisen vaikeaksi aiheeksi osoittautui avioeron jälkeinen omaisuuden tasaus. Tätä selitin pitkään piirtämällä taululle esimerkkikaavioita, mutta en silti ollut aivan varma, tajusivatko kaikki periaatteen. Koska aikaa kului arvioimaani enemmän, jäi kahden ryhmän esitys seuraavalle tunnille.

Neljäs tunti

Tunti alkoi esityksillä: kaksi ryhmää, jotka eivät viime tunnilla olleet töitään ehtineet esitellä saivat tehdä sen nyt. Olin tarkoituksella jättänyt perinnöstä puhuvan ryhmän tälle tunnille, sillä avioero oli tuntunut vaikealta käsittää. Koska perintöasiat ovat vielä monimutkaisempia, halusin valmistaa mahdollisimman tehokkaan piirroksen kuvaamaan perinnönjakoa. Esitin piirrokseni perintöryhmän alustuksen jälkeen, ja toivoakseni asia meni tällä kertaa aika hyvin perille.

Sitten olikin aika siirtyä tunnin pääaiheeseen, sukupuolirooleihin. Aloitin tämän aiheen suunnitelman mukaisesti nelikentällä ISÄ / ÄITI / TYTÄR / POIKA ja tuomalla esiin kyseisten perheenjäsenten ominaisuuksia, joita oppilaat saivat ehdottaa johonkin kentän osaan. Tässä oppilaat yllättivät minut jälleen positiivisesti: ilmeisesti he tajusivat välittömästi, mitä ajoin takaa, ja päättivät yhteistoimin vastata jokaiseen kohtaan mahdollisimman epäkonventionaalisesti. Niinpä perheessä oli tiskaava poika, tietokonelehtiä lukeva äiti, sähköinsinööri ja rakkausromaa-

neja ahmiva isä. Vaikka suunnitelmani ”menivätkin pieleen”, en olisi voinut olla tyytyväisempi.

Minun ei selvästi tarvinnut luennoida sukupuolirooleista sinänsä, vaan kykenin suoraan siirtymään *Imagen* artikkeliin ja vanhoihin käytösoppaisiin. Oppilaat innostuivat jälleen keskustelemaan hyvin aktiivisesti. Minun täytyi välillä rajoittaa keskustelua, kun se uhkasi ajautua sivupoluille. Tyttöjen ja poikien erilaisesta kasvatuksesta puhuminen johti alta aikayksikön keskusteluun tyttöjen ja poikien erilaisesta kohtelusta koulussa, mikä taas alkoi mennä yleiseksi koulun epäoikeudenmukaisuuden käsittelyksi – mielenkiintoinen aihe, mutta aivan tunnin teeman ulkopuolelta. Vanhanaikainen käyntikortti aiheutti suurta hämmennystä luokassa. Oppilaat eivät aluksi edes tajunneet, mitä ”Maisteri ja rouva Kalle Kampela” voi tarkoittaa, mutta kun he lopulta osasivat tulkita tekstin, heräsi etenkin tytöissä varsin oikeamielinen feministinen suuttumus. Tällöin tunsin jälleen kerran ylpeyttä oppilaistani.

Lopputiivistys

Alkuperäiset suunnitelmani toteutuvat varsin hyvin. Ajankäyttö tuotti hieman vaikeuksia, toisaalta kolmannen tunnin tehtävän vaikeuden vuoksi, toisaalta keskustelujen tai väittelyn venyessä paljon kuvittelemaani pitemmiksi. Olin erittäin tyytyväinen tuloksiin. Oppilaat joutuivat avartamaan mieltään ja eläytymään erilaisiin elämäntyyleihin, he saivat käyttää luovuuttaan ja he todella innostuivat keskustelemaan. Yleensä vetäessäni keskusteluja yhteiskuntaopin tunnilla mukaan innostuu aktiivisesti ehkä neljännes luokasta, toinen neljännes osallistuu satunnaisesti ja puolet ovat hiljaa. Tässä ryhmässä aktiivisia keskustelijoita oli noin puolet luokasta ja loputkin olivat ainakin satunnaisina osallistujina – en usko että kukaan oli hiljaa koko keskustelujen ajan.

Tunnit olivat enemmän asennekasvatusta ja yleistä ajattelun herättämistä kuin varsinaisia oppikirjan substansseja käsitteleviä. Kolmas tunti, jolla käsiteltiin oppikirjojen aiheita, tuntui melko vaikealta monelle ja olisi vaatinut kenties yksinkertaisempia materiaaleja. Kenties oppilaiden olisi ollut hyvä saada itse etsiä informaatio netistä, mutta ottaen huomioon aiheiden selkeän vaikeuden olisivat tulokset voineet olla kehoja.

Tuuli Asikainen

TYÖELÄMÄ

Tein opetusjaksosuunnitelmani peruskoulun yhdeksäsluokkalaisten yhteiskuntaopin tunneiksi, joiden teemana on työelämä. Aiheen käsittelyyn oli varattu aikaa neljä 75 minuutin oppituntia. Oppikirja oli jakanut aiheen kahteen osaan: ensimmäisessä osassa käsiteltiin mm. työnhakua ja nuoria työntekijöitä koskevaa lainsäädäntöä ja toisessa työmarkkinoita, työmarkkinajärjestöjä ja -neuvotteluja. Lähdin suunnittelemaan opetusjaksoa oppikirjan jäsentelyä mukailen, koska katsoin sen mielekkääksi. Halusin lähteä liikkeelle nuorille tutuimmasta ja edetä kohti heille vieraampia asioita. Tärkeää oli miettiä eri tapoja, joilla tuoda teema lähelle nuoria ja heidän kokemusmaailmaansa.

Oppitunnit

1. oppitunti

Ensimmäisen oppitunnin teemaksi valitsin työnhaun. Tunnilla oli tarkoitus käydä läpi, miten ja mistä työpaikkoja löytää ja miten työpaikkaan haetaan. Ohjaavalta opettajalta olin kuullut, että oppilaat olivat olleet kahteen otteeseen työelämään tutustumassa (tet), joten heillä kaikilla oli jotain tuntumaa työelämästä. Valitsemisani teemoissa pidin tärkeänä niiden ajankohtaisuutta: työn etsiminen ja työhakemuksen tekeminen tulevat ennemmin tai myöhemmin ajankohtaiseksi peruskoulun jälkeen, ja toisille aiheet ovat ajankohtaisia hyvinkin pian haettaessa kesätyöpaikkaa. Seuratessani opettamaani luokkaa havaitsin heidän olevan hyvin puheliasta joukkoa. Koska aihe oli ajankohtainen ja tuttu, päätin lähteä toteuttamaan tuntia keskustelupainotteisesti.

Ajatukseni oli, että hivuttaisin oppilaat työn etsimisen aiheeseen kyselemällä heidän tet- ja kesätyökokemuksiaan. Kyselyllä ohjaisin heitä kertomaan, miten, mistä ja mahdollisesti kenen kautta he olivat päässeet työpaikkaan. Tämän jälkeen näyttäisin dokumenttikameralla A4:lle kokoamiani tiivistettyjä vinkkejä työn etsimisestä. Käsittelisin niitä kohta kohdalta oppilaiden kokemusten ja omien kokemusteni ja taustatietojeni pohjalta. Näyttäisin myös videotykillä, miten työvoimaviraston sivuilta löytää avoimia työpaikkoja.

Tämän jälkeen siirryttäisiin työhakemukseen. Varauduin siihen, että oppilaille ei ole välttämättä kokemusta työhakemuksen teosta. Saadakseni kuitenkin oppilaat aiheeseen lähtisin kyselemään, mitä heidän mielestään työhakemuksessa tulisi olla. Tämän jälkeen näyttäisin oppilaille kokoamiani vinkkejä työhakemuksen teosta ja näyttäisin dokumenttikameralla, miltä erilaiset työhakemukset näyttävät mallina cv, työnhakulomake ja avoin hakemus. Seuraavaksi siirryttäisiin työhakemuksen laatimistehtävään (liite 1). Tarkoitus oli, että jokainen oppilas tekisi itsenäisesti oman avoimen työhakemuksen. Minä toisin heille muutamia työpaikkailmoituksia, mutta heidän olisi mahdollista hakea mieluisen työpaikkailmoitus myös luokassa olevien tietokoneiden kautta tai hakea johonkin työpaikkaan ilman ilmoitusta. Ennen tehtävän alkua muistuttaisin oppilaita vilkaisemaan ylös kirjattuja vinkkejä työhakemuksen sisällöstä ja kysymään minulta tarvittaessa neuvoa. Kertoisin oppilaille myös, että hakemuksia käsiteltäisiin seuraavalla tunnilla, joten ne pitäisi olla tehtynä ja mukana silloin.

Ensimmäinen oppitunti onnistui mielestäni yllättävän hyvin. Oppilaille riitti paljon kerrottavaa omista työnhakukokemuksistaan ja aiheesta syntyi paljon keskustelua. Myös työhakemuksen

teko herätti oppilaissa keskustelua, vaikka omakohtaisia kokemuksia hakemuksen tekemisestä ei useimmilla ollutkaan. Keskustelun vilkkauksen takia työhakemustehtävälle jäi liian vähän aikaa ja hakemuksen kirjoittaminen oli pakko antaa monille oppilaille kotiläksyksi.

2. oppitunti

Toisen tunnin pääteemaksi valitsin työhaastattelun. Lähdin miettimään tuntia siltä kannalta, että aihepiiri on käytännössä varmasti aika tuntematon monille. Harva heistä on ollut työhaastattelussa, mutta mielikuvia ja uskomuksia löytyy varmasti. Ryhdyin miettimään, voisiko opetuksen kautta jotenkin tuoda aihetta lähemmäksi oppilaita esimerkiksi harjoittelemalla haastattelutilanteita.

Suunnitelmani oli tunnin alussa käydä paritehtävän avulla edellisen tunnin tehtävää läpi. Oppilaat vaihtaisivat tekemiään työhakemuksia vierustoverin kanssa ja lukisivat ne läpi (liite 1). Sitten he saisivat hetken miettiä, mitä hyviä puolia ja toisaalta mitä puutteita hakemuksessa oli. Tämän jälkeen käytäisiin pari hakemusta läpi yhteisesti. Seuraavaksi kävisin pikaisesti läpi nuoria työntekijöitä koskevaa lainsäädäntöä ja näyttäisin dokumenttikameralla A4:lle kokoamiani perusasioita 15–17-vuotiaita koskevista säädöksistä avaten eri kohtia esimerkeillä.

Seuraavaksi siirtyisin päivän pääaiheeseen eli työhaastatteluun. Lähtisin liikkeelle kyselemällä oppilaiden omia kokemuksia ja ajatuksia työhaastattelusta. Kysyisin myös, onko heillä ajatuksia, miten työhaastatteluun tulisi valmistautua, pukeutua tai siellä käyttäytyä. Dokumenttikameran avulla näyttäisin kokoamiani vinkkejä työhaastatteluun valmistautumiseen ja itse haastatteluun sekä kävisin läpi jokaisen kohdan selventävästi ja esimerkein.

Seuraavaksi siirryttäisiin työhaastatteluharjoitukseen (liite 2). Tarkoituksena on improvisaation keinoin tutustua haastattelutilanteeseen. Kaikilla on mahdollisuus päästä kokeilemaan haastattelua; ketään ei pakoteta, vaan harjoitus toteutetaan vapaaehtoisten avulla. Käytännössä improvisaatio alkaa niin, että yksi vapaaehtoinen työnhakija ja yksi vapaaehtoinen työnantaja eli haastattelija tulevat luokan eteen. Yleisö saa ehdottaa, minkä työpaikan haastattelu on kyseessä sekä haastattelijan ja haastateltavan nimen ja iän. Minä hienosäädän kuitenkin ehdotusten pohjalta lopulliset valinnat. Oleellista on, että haastattelutilanteita tulisi monta ja erilaisia ja moni pääsisi kokeilemaan. Tämän takia yleisössä olevat oppilaat voivat koska tahansa keskeyttää meneillään olevan työhaastattelun. Silloin kauimmin lavalla ollut oppilas menee yleisöön ja improvisaation keskeyttänyt pääsee lavalle. Ennen uuden haastattelun alkamista yleisö saa taas määritellä uudet henkilöt ja uuden työpaikan. Haastattelun aikana voin antaa tilanteen jumittuessa osanottajille vinkkejä, mihin suuntaan he voisivat haastattelua viedä. Harjoituksen jälkeen käymme yhdessä läpi haastatteluissa tapahtuneita asioita ja niiden todenmukaisuutta. Tunnin lopuksi jaan läksyt koskien seuraavan tunnin teemaa, työsopimusasioita. Oppilaiden tulisi lukea asiaa käsittelevä kappale oppikirjasta ja vastata sen perusteella tiettyihin kysymyksiin.

Toiseen oppituntiini olin myös tyytyväinen. Aluksi ongelmia aiheutti, että kaikilla ei ollut mukana omaa työhakemustaan. Tämän vuoksi tehtävänantoa piti vähän soveltaa, mutta onneksi tehtävän pointti pystyttiin toteuttamaan. Oppilaat osasivat hyvin antaa rakentavaa palautetta toistensa hakemuksista. Edellisellä tunnilla käsitellyt vinkit olivat jääneet mieleen ja niitä osattiin soveltaa myös käytäntöön. Nuorten työlainsäädäntöä koskevan asian oppilaat ottivat yllättävän hyvin vastaan ja olivat selvästi kiinnostuneita oikeuksistaan. Luulen, että asian kiinnostavuutta lisäsi juuri se, että keskityimme käsittelemään yli 15-vuotiaita koskevaa asiaa.

Työhaastatteluaihe herätti jonkin verran vähemmän keskustelua; tässä omien kokemusten puute oli varmasti yksi syy. Improvisaatiotehtävään oppilaat lähtivät kuitenkin mukaan melko hyvin. Kun ehdotin, että voimme suorittaa tehtävän joko paritehtävänä tai yhteisenä, suurin osa oppilaista kannatti jälkimmäistä. Ensin vapaaehtoisiksi esiintyjiksi ilmoittautui koko ajan vain samoja oppilaita, mutta harjoituksen edetessä yhä useampi uskaltautui mukaan. Koko luokka osallistui kuitenkin aktiivisesti haastattelun henkilöiden ja miljöön rakentamiseen ja seurasi innokkaasti haastattelun tapahtumia. Uskon, että harjoitus jätti oppilaille jonkinlaisen kuvan työhaastattelutilanteesta ja toi aiheen lähemmäs heitä ja että he muistavat sen kautta tunnilla käsiteltyjä asioita pitempään. Uskon, että harjoituksella oli myönteisiä vaikutuksia myös luokan sosiaalisiin suhteisiin.

3. oppitunti

Kolmannen tunnin aiheena oli työsopimus ja työmarkkinat. Tarkoituksena oli edetä työntekijän ja työnantajan välisestä sopimuksesta liittokohtaisiin työehtosopimukseen ja lopulta tulopoliittiseen kokonaisratkaisuun. Tämän lisäksi tarkoitus oli selvittää vielä työtaisteluun liittyviä asioita. Tunnin teemat ovat hyvin haastavia, koska ne varmasti tuntuvat oppilaista kaukaisilta. Toisaalta esimerkiksi työsopimusteema on sellainen, jonka oppilas voi nähdä hyvinkin ajankohtaiseksi ja tärkeäksi itselleen. Tunnin haasteena on myös se, että käsiteltävänä on niin monta tärkeää asiaa, jotka on tarkoitus käsitellä aika suppeasti. Tunnin tarkoituksena onkin toimia taustoitukseksi ja tukena seuraavalle tunnille, jossa sukeltaisiin syvemmälle teemaan.

Suunnitelmani on ensin käydä läpi oppilailta kysellen palkkausta, irtisanomista ja lomakorvauksia koskevaa kotitehtävää. Sitten siirrytään työsopimusaiheen käsittelyyn. Ajatuksena on koota kaikki tärkeimmät asiat, jotka työsuhdetta solmittaessa tulee sopia ja työsopimuksessa ilmetä. Näytän dokumenttikameralla A4:lle kokoamani työsopimuksen keskeiset kohdat. Käyn jokaisen kohdan läpi selvittäen ja tuoden esille niiden tarkoituksen. Sitten näytän oikeaa työsopimusta ja esittelen sitä. Sitten etenen työehtosopimukseen, liittokohtaisiin sopimukseen ja tupoon. Tuposta näytän kokoamiani peruspisteitä piirtämällä taululle rakenteen tupo–työehtosopimus–työsopimus. Samassa yhteydessä selvittäisin myös työtaistelukuviota. Seuraavaksi oppilaat saisivat tutustua lähemmin ammattiliittoihin lukemalla kirjasta kappaleen ja vastaamalla tekemiini kysymyksiin. Käsittelisimme yhdessä oppilaiden vastauksia ja ammattiliittoon kuulumisen hyötyjä. Viimeksi laittaisin oppilaat selvittämään, mistä oli kyse Finnairin stuerttien ja lentoemäntien äskeisessä lakossa [lokakuussa 2006]. Tietoa sai etsiä netistä ja keskustella vierustoverin kanssa.

Kolmanteen oppituntiin en ollut kovin tyytyväinen. Tunnilla käsiteltiin monta tärkeää asiaa, joiden suunnitteluun minun olisi pitänyt varata enemmän aikaa ja syventyä. Työmarkkinoihin liittyvät asiat olivat selvästi aivan vieraita oppilaille, ja niiden käsittelyyn olisi pitänyt panostaa erityisen paljon. Varsinkin tupo, työehtosopimus ja työsopimus -rakennelman käsittelyyn olisi pitänyt olla konkreettisempi ja havainnollisempi. Ammattiliitto- ja varsinkin työtaisteluasiat taas tuntuivat olevan helpommin ymmärrettävissä ja niistä syntyi myös paljon kysymyksiä ja keskustelua. Viimeinen tehtävänanto ei onnistunut toiveideni mukaan, koska netin käyttäminen tuotti turhaa sähellystä. Tehtävä olisi ollut parempi hoitaa esimerkiksi niin, että olisin jakanut heille aihetta käsittelevän artikkelin, joka oltaisiin sitten käyty yhdessä läpi.

4. oppitunti

Neljännän oppitunnin tarkoituksena on työmarkkinateeman käsittely syvällisemmin. Lähdin miettimään, miten tähän oppilaille vaikeaan ja heidän elämismaailmastaan hyvin kaukana olevaan asiaan saisi eloa. Lähdin kehittämään simulaatiota, jonka avulla oppilaat saisivat hypätä teemaan sisään. Ryhdyin rakentamaan simulaatiota työehtosopimusneuvottelujen pohjalta. Halusin saada jonkin oikean tapauksen simulaation tueksi, ja löysinkin taustaltaan ja kooltaan sopivan, jota aloin kehittää simulaatioksi. Ajatuksena oli, että simulaatiossa toteutetaan oikeasti tapahtuneen työriidan neuvottelu tietyn yrityksen työntekijöiden ja työnantajien kuvitteellisten edustajien välillä. Miten simulaatiossa kävisi, olisi kuitenkin oppilaiden päätettävissä. Tehtävässä jokainen omaksuisi kykynsä mukaan simuloitavan tilanteen ja hänelle annettun hahmon; hän joutuisi katsomaan tilannetta hahmon kannalta. Hänelle syntyisi omakohtainen kokemus tapahtuneesta, minkä ansiosta se säilyisi paremmin mielessä.

Suunnitelmani oli tunnin alussa kertoa, miten ja miksi kyseiseen työtaistelutilanteeseen on tultu. Selvitän myös aikaa ja paikkaa, johon simulaatio sijoittuu. Näytän oppilaille kuvia tapahtumaan liittyneistä oikeista ihmisistä ja ympäristöistä, jotta heidän olisi helpompi ns. päästä tunnelmaan. Pohjustuksen jälkeen annan ohjeet simulaation kulusta (liite 3). Jaan jokaiselle oman hahmon, joko työntekijöiden tai työnantajan puolelta, ja kerron hahmon perustiedot ja asenteen palkkaneuvotteluja kohtaan. Tämän jälkeen oppilaat saavat tutustua hetken hahmoonsa ja miettiä, miten tämä henkilö voisi kuvauksen perusteella käyttäytyä ja mitä sanoa neuvotteluissa. Sitten käsken työnantajien ja työntekijöiden edustajien kokoontua niin, että yksi osapuoli menee luokan ulkopuolella ja toinen jää luokkaan. Kumpikin osapuoli saa minulta palkankorotusehdotuksen, joka on sama kuin oli aikanaan oikeassakin tilanteessa. Osapuolilla on vapaat kädet vaatia tai suostua millaiseen tahansa sopimukseen. Muistutan kuitenkin, että kummallekin osapuolelle lakon jatkaminen on huonoin vaihtoehto. Neuvoteltuani kummankin osapuolen kanssa ja heidän tehtyään yhteisen strategian voi simulaationeuvottelu alkaa. Itse toimin simulaatiossa puolueettoman puheenjohtajan osassa ja tehtäväni on lähinnä jakaa puheenvuoroja. Aion tarvittaessa myös tehdä osapuolille sovittavia ehdotuksia ja auttaa heitä pääsemään sopuun. Kun asiasta päästään johonkin sopimukseen tai joudutaan pattitilanteeseen, jossa kumpikaan osapuoli ei suostu joustamaan, neuvottelu päättyy. Tämän jälkeen kerron, miten oikeassa tapauksessa kävi ja selvitän myös neuvottelun jälkeisiä tapahtumia. Lopuksi kommentoin simulaation tapahtumia ja oppilaat voivat kertoa tuntemuksiaan siitä.

Tunti onnistui kohtalaisen hyvin. Ongelmaksi muodostuivat lähinnä minusta riippumattomat asiat. Monet oppilaat olivat tunnilta paljon myöhässä ja simulaation alustus meni heiltä ohi. Lisäksi monet myöhästelijät olivat olleet poissa myös edelliseltä tunnilta, joka oli tehtävän kannalta tärkeä. Tästä aiheutui, että osa oppilaista ei osallistunut niin aktiivisesti simulaatioon. Onneksi kuitenkin riittävän suuri osa oppilaista osallistui niin aktiivisesti keskusteluun, että tehtävä sinänsä ei kärsinyt. Kun kävimme tehtävää läpi, juuri näiltä aktiivisilta tuli sen suuntaista palautetta, että simulaatio onnistui tehtävässään. Oppilaat oikeasti onnistuivat eläytymään tilanteeseen ja jonkin verran myös hahmoihinsa. Haluan uskoa, että enemmän sivusta seuranneille oppilaillekin jäi harjoituksesta edes vähän parempi kuva työriidoista ja neuvotteluista.

Esa Saarelainen

KUNTA

Sain tehtäväkseni perusharjoittelussa pitää neljä 75 minuutin mittaista oppituntia peruskoulun yhdeksännelle luokalla aiheesta kotikunnan jäsenenä, kaupungin palvelut ja päätöksenteko. Aluksi neljän tunnin kokonaisuuden suunnittelu kuntateemasta tuntui liioitellulta. Lopulta kuitenkin kävi niin, että asiaa olisi löytynyt viidenteenkin oppituntiin.

Oppilaiden ennakkokäsitykset

Yhteiskuntaopissa yläluokilla käsiteltävät asiat ovat usein hyvinkin arkipäiväisiä meille aikuisille. Yhdeksäsluokkalaiset eivät useinkaan ole joutuneet monien aihepiirin asioiden kanssa tekemisiin ainakaan samassa mittakaavassa. Sen vuoksi heillä voi olla hyvin epäselvät ja jäsentymättömät käsitykset yhteiskuntaopin saralta. Tästä johtuen mietinkin paljon, millä tasolla asioiden käsittely tulisi aloittaa. Yhdeksäsluokkalaiset ovat tietenkin kehityksellisesti jo selvästi esimerkiksi pari vuotta nuorempia oppilaita edellä, mutta oli todella syytä pohtia mahdollisen rautalangan tarvetta. Ei ole aina helppoa tajuta, kuinka erilaisista lähtökohdista oppilaat aiheita lähestyvät. Oli hyvinkin pohdittava, kuinka valmiiksi asiat tulisi pureskella ja miltä tasolta lähteä liikkeelle. Tätä arviointia tehdessä apua oli toki ryhmän etukäteisseuraamisesta ja keskustelusta ohjaavan opettajan kanssa.

Opetettavaan kokonaisuuteen kunnasta kuului päätöksenteko sekä yksilön vaikutusmahdollisuudet. Eri yhteyksissä on ollut paljon puhetta siitä, että nimenomaan nuoret eivät välitä politiikasta eivätkä halua osallistua yhteisten asioiden hoitoon ja niistä päättämiseen. Aiheeni kannalta tämä näkökulma on hyvin oleellinen. Esimerkiksi kuntateema on varmasti sellainen, että oppilaat tietävät jo monia asioita mutta tuskin mieltävät niitä kokonaisuudeksi. Erityisen haastavaksi koin etukäteen kuitenkin sen, kuinka voisin elävöittää aiheita ja saada oppilaat kiinnostumaan siitä. Kuntalaisuus ei aiheena varmasti ole yhdeksäsluokkalaisten suosikkilistan kärjessä.

Opetuspaketin sisällöt

Otin lähtökohdaksi, että jokaisella oppitunnilla olisi omat pääteemat, jotka nivoutuisivat neljän oppitunnin puitteissa loogiseksi kokonaisuudeksi kuntalaisuudesta. Pääteemaksi ensimmäiselle tunnille valikoitui kunnan järjestämät palvelut. Mielestäni ei ollut järkevää aloittaa esimerkiksi kunnan päätöksentekojärjestelmästä vaan asiasta, joka olisi mahdollisimman lähellä oppilaiden arkea ja johon heillä olisi jo kosketuspintaa. Palveluteema oli mielestäni loogisin aloittamistapa. Ideana oli aloittaa aiheen käsittely hyvin konkreettisesti jokaisen oppilaan arkea käsittelevällä tavalla. Oletuksena oli, että oppilaat ovat käyttäneet monia kunnan palveluja välttämättä kuitenkaan ymmärtämättä, kuka ne todella järjestää.

Toisen tunnin teema oli kunnan talous. Kun ensimmäisellä tunnilla käytiin läpi kunnan tehtävät ja kunnan tarjoamat palvelut, oli luonnollista tarkastella seuraavaksi sitä, miten palvelut rahoitetaan.

Kolmannen tunnin aihe oli päätöksenteko kunnassa ja yksilön mahdollisuudet vaikuttaa siihen.

Tarkoituksena oli antaa oppilaille käsitys siitä, kuka heitä lähellä olevista asioista päättää, sekä herätellä heitä ymmärtämään yksilön mahdollisuudet vaikuttaa kunnan päätöksiin.

Neljännän tunnin aiheeksi valitsin kuntaliitokset. Valitsin aiheen siksi, että se on ollut viime aikoina jatkuvasti pinnalla mediassa ja sen voisi sanoa olevan kuntasektorilla oikea trendi. Aihe olisi myös helppo tuoda lähelle oppilaita mm. pääkaupunkiseudun yhteistyön ja mahdollisten kuntaliitosten tai alueluovutusten kautta.

Oppimiskokemukset

1. oppitunti

Aloitin ensimmäisellä tunnilla kunnan palveluiden läpikäynnin siten, että tarjosin pallon aluksi oppilaille. Esittelin heille neljä erilaista henkilöä: perheenäidin, koululaisen, eläkeläisen ja syrjäytyneen työttömän. Piirretyn kuvan lisäksi kerroin heille lyhyen tarinan jokaisen henkilön elämäntilanteesta (liite 1). Sen jälkeen oppilaat saivat sanoa, mitä kunnallisia palveluita kukin esimerkkihenkilöistä voisi käyttää. Ideana oli kirjata kaikki oppilailta tulleet palvelut taululle ja tiivistää ne taulukkoon, joka kirjattaisiin vihkoon. Näin oppilaille jäisi oikeasti jotain konkreettista tunnista.

Valitsin tämän tavan siksi, että esitellyt henkilöt tarvitsevat erilaisen elämäntilanteensa vuoksi erilaisia kunnallisia palveluja. Tarkoitus oli, että henkilöiden kautta oppilaille helpommin jäisivät käsitellyt palvelut mieleen ja että myöhemmillä tunneilla esimerkkihenkilöiden kuvia voisi tarvittaessa käyttää muistin virkistykseenä. Ajattelin myös, että kun oppilaat ehdottaisivat erilaisia palveluja, jotka eivät kuulu kunnan tehtäviin, voisin samalla tuoda esille valtion ja kunnan välistä tehtävänjakoa. Tunnin yhtenä tarkoituksena oli herätellä luokan oppilaiden päässä alustava ajatus siitä, että kunnan tasolla päätetään suuri osa heitä lähellä olevista asioista. Voi ajatella, että opetusmetodina minulla oli tietynlainen induktiivinen lähestymistapa: yksittäisten konkreettisten palvelujen kautta edettiin laajempiin kokonaisuuksiin, jotka sitten nelikenttään jaettuna eri sektoreiden (terveydenhoito, sosiaalitoimi, opetus ja kulttuuri sekä yleiset työt) mukaan kirjattiin muistiin oppilaiden vihkoon. Yksityistämisestä olin kerännyt Helsingin Sanomista artikkeleita, joissa problematisoitiin yksityistämisen hyödyt monipuolisesti. Tunnilla oli tarkoitus käydä läpi yksityistämistä lehtiartikkeleiden kautta. Ajatuksena oli keskustella yksityistämisen eduista ja haitoista oppilaiden kanssa. Pyrin valitsemaan lehtiartikkelit siten, että niissä tuotiin esille kannanottoja sekä yksityistämisen ja kilpailuttamisen puolesta että niitä vastaan.

2. oppitunti

Toisen oppitunnin talousosioon olin kehittänyt tehtävän, jossa oppilaat saivat pohtia rahankäyttöä kunnassa. Jaoin oppilaat neljään ryhmään ja annoin jokaiselle ryhmälle oman keksityn kunnan. Kunnilla oli erilainen ikärakenne sekä työttömyysaste. Lisäksi olin tehnyt tehtävänantoon lyhyen tekstin, jossa kuntalainen kertoi kunnan palvelutilanteen hyvistä ja huonoista puolista (liite 2). Näiden tietojen pohjalta oppilaiden tuli ryhmässä löytää paras tapa jakaa käytettävissä olevat varat eri palvelujen kesken. Tein hinnaston, jossa listasin palvelujen hinnat. Esimerkkinä saatavilla olevista palveluista oli uusi koulu, sairaalan parannus, vanhustenhuolto-keskus, urheilukeskus, päihdekliniikka ja kirjasto (liite 3). Kunnilla oli eri määrä rahaa käytössään työttömyysasteen ja ikärakenteen mukaan vaihdellen. Pohdinnan jälkeen jokainen ryhmä

esitteli oman kuntansa sekä rahankäyttösuunnitelmansa muille.

Mietin tehtävää valmistellessani paljon, miten paljon tietoa olisi järkevää antaa päätöksentekoa varten. Lopulta päädyin aika riisuttuun malliin, jossa tietopaketti koostui kunnan nimestä, työttömyysasteesta, ikärakenteesta ja esimerkkikuntalaisen kuvauksesta kunnan tilanteesta ja ongelmista. Tämä kuntalaisen lyhyt selostus sisälsi aina hienoista ristiriitainformaatiota, jotta oppilaiden päätöksenteosta ryhmässä ei muodostuisi liian helppoa. Näin heidän tuli pystyä myös perustelemaan valintansa eli miksi he ovat päätyneet panostamaan juuri valitsemiinsa palveluihin eikä joihinkin toisiin, joiden ongelmista esimerkkikuntalainen tarinassaan myös mainitsi.

Tarkoituksena oli avata oppilaille, kuinka vaikeaa eri palvelujen laittaminen arvojärjestykseen on. Eri kuntien tilanteet olivat erilaisia ja näin ollen niillä oli käytettävänä erilaiset määrät rahaa. Rahaa ei ollut käytössä koskaan tarpeeksi, jotta kaikki tarpeelliselta tuntuneet palvelut olisi voitu kattaa. Näin oppilaat voivat huomata kuntansa toisilleen esitellessään, kuinka erilaisissa tilanteissa kunnat voivat Suomessa olla.

Kuntatehtävän jälkeen oli tarkoitus käydä läpi opettajajohtoisesti kunnan talouden peruspilarit. Oppilaiden tuli kirjata ylös esimerkiksi kunnan tärkeimmät tulonlähteet. Tulonlähteitä kirjatessa ajattelin kysellä oppilailta eri tulonlähteitä ja samalla kartoittaa, kuinka paljon oppilaat asiasta jo ennestään tietävät.

3. oppitunti

Kolmannen tunnin päätöksenteko- ja vaikutusmahdollisuusteemassa keskeisellä sijalla oli tehtävä, jossa oppilaiden tuli tehdä oma aloite. Ryhmissä tehdyistä aloitteista äänestettäisiin sitten luokan yhteinen aloite, joka oli tarkoitus lähettää kunnanvaltuustolle. Juuri tällainen kunnallisaloitteen tekemiseen ja lähettämiseen tähtäävä tehtävä voi auttaa nuoria huomaamaan konkretian tasolla, miten kuntalainen voi toimia saadakseen äänensä kuuluviin. Siinä korostui toisen tunnin tapaan opetussuunnitelman eräs keskeisimmistä sisällöistä eli vastuullinen osallistuva kansalaisuus. Aloitetehtävän lisäksi päätöksenteko ja vaikutusmahdollisuudet käytiin läpi opettajajohtoisesti tehden tauluun/vihkoon lyhyet muistiinpanot. Näin oppilaille jäi jälleen ylös jotain konkreettista. Myös tässä kohdassa aion harrastaa paljon kyselyä, sillä oppilaat varmasti tietäisivät joitain keinoja vaikuttaa päätöksentekoon.

4. oppitunti

Neljännän tunnin teema oli kuntaliitokset. Jotta aiheeseen saatiin paikallinen näkökulma, oli keskeisenä pyrkimyksenä käydä asiaa läpi pääkaupunkiseudun kuntien yhteistyön kannalta. Koska Helsingin ja Sipoon alueluovutuskiista on todella ajankohtainen, tein siihen liittyvän tehtävän oppilaille. He saivat lehtileikkeitä sekä erilaisia ja provosoiviakin blogeja luettavaksi. Materiaalina oli myös Helsingin kartta, josta näkyi Helsingin laajeneminen aina perustamisvuodestaan lähtien. Näiden materiaalien pohjalta oppilaiden tuli pohtia asettamieni kysymysten kautta argumentteja alueluovutuksen puolesta ja sitä vastaan. Tämän jälkeen kysymyksiä pohdittiin yhdessä. Idea oli nimenomaan, että oppilaat saisivat pika-annoksen medialukutaitoa sekä joutuisivat pohtimaan asiaa erilaisista näkökulmista. Lehtijutuissa oli esillä mm. sipoolai-

sia, joiden mielestä kuntaliitos olisi hyvä, sillä heidän mielestään Helsinki pystyisi järjestämään palvelut paremmin ja tehokkaammin kuin Sipoo. Samoin joukossa oli mielipiteitä Helsingin rakennusinnosta huolestuneilta sipoolaisilta, jotka toivat luonnonsuojelulliset näkökulmat esiin. Helsingin Sanomien lehtileikkeiden ja parin blogin lisäksi olin löytänyt oppilaiden heräteliksi kieli poskella tehdyn internet-artikkelin; siinä Helsingin ja Sipoon rajakiistaa kuvattiin valtioiden välisenä konfliktina, joka oli johtamassa sotaan. Artikkelin mukaan Sipoon rajan tuntumassa oli tehty havaintoja helsinkiläisistä panssarivaunuista ja jalkaväkirykmenteistä. Monet sipoolaiset olivatkin ottaneet tilanteen huomioon ja paenneet kunnan alueelta. Vaikka artikkeli oli kirjoitettu ylilyöden, oli siinä kuitenkin selkeitä yhtymäkohtia todellisuuteen, mm. Helsingin kaupunginjohtajan Jussi Pajusen kommenttien osalta.

Artikkelien käsittelyn aion toteuttaa niin, että oppilaat tutustuisivat niihin ryhmissä ja eri ryhmien jäsenet lukisivat eri artikkelit. Tämän jälkeen he pohtisivat asettamiani kysymyksiä yhdessä jokaisen tietäessä eniten oman artikkelinsa näkökulmasta. Katsoin työtavan olevan jonkinlaista kevennettyä yhteistoiminnallista oppimista ja asiantuntijuutta. Oppimiskokemuksen a ja o oli oppilaiden keskinäisessä vuorovaikutuksessa.

Neljännellä tunnilla esittelin opettajajohtoisesti pääpiirteittäin kuntaliitostrendin idean ja näytin viimeaikaisista kuntaliitoksista muutaman esimerkin. Sen jälkeen oli tarkoitus keskustella kuntaliitosten eduista ja haitoista (esimerkiksi palveluiden mahdollinen tehostuminen vastaan lähidemokratian heikkeneminen). Neljännen tunnin lopuksi olin valmistellut vielä leikkimielisen visan, jossa oli kyllä–ei-kysymyksiä kaikkien neljän tunnin aihepiireistä. Oppilaat vastasivat kysymyksiin nostamalla kättään. Tarkoitus oli paitsi koota tuntien aikana käsiteltyjä teemoja yhteen myös jättää oppilaille hyvä mieli paketin lopuksi. Kysymykset olivat helpohkoja ja ajattelun pienen visailun sopivan erityisesti iltapäivän loppuun.

Opetusjakson jälkiarviointi

Pitämäni neljän 75 minuutin oppitunnin paketti kuntalaisuudesta meni mielestäni hyvin. Teemat muodostivat kohtalaisen koherentin kokonaisuuden. Oppilaat näyttivät pääosin kiinnostuneilta, ja vaikutti siltä, että he kokivat voivansa esittää omia ajatuksiaan luonnollisesti opetustilanteessa. Luokassa oli neljä selkeästi aktiivista oppilasta, jotka olivat usein äänessä ja pysyivät hanakasti puheenvuoroja. Luokan rakenne oli sellainen, että kaksi äänekäintä poikaa pyrki hallitsemaan usein keskustelua ja monesti tuntuivat vievän tilaa muilta. Näytti siltä, että monet tytöt ikään kuin antoivat periksi ja jäivät taka-alalle ja antoivat näiden poikien johtaa keskustelua luokassa.

Toimineet tehtävät

Selvästi parhaiten toimi suunnittelemani tehtävä, jossa oppilaat saivat päättää ryhmissä kunnan rahojen käytöstä ja palveluihin satsaamisesta. Oppilaat olivat selvästi innoissaan suurten rahamäärien käsittelystä, vaikka kyseessä olivatkin täysin kuvitteelliset kunnat ja rahat. Parissa ryhmässä käytiin tehtävän pohjalta oikein kunnan väittelykin, kun oppilailla oli vaikeuksia päästä yhteiseen näkemykseen. Korostin ohjeistuksessa, että kaikkien täytyisi päästä konsensusratkaisuun tai päättää rahavarojen käytöstä äänestämällä. Oppilaat saivat parhaimmillaan kokea välähdyksen siitä, että päätöksenteko ei ole helppoa eikä useinkaan suju ilman kompromisseja. He saivat myös tehdä tehtävän ryhmissä, mikä ainakin tälle luokalle tuntui olevan erityisen hyvä tapa oppia. Olisin tosin ehkä voinut lisätä tehtävään yhden ulottuvuuden: olisi

ollut järkevää antaa kunnille sijainti Suomen kartalla, jolloin tehtävä olisi konkretisoitunut vielä paremmin. Oppilaat olivat tosiaan ilmeisen tyytyväisiä tähän tehtävään, sillä kuulin takapenkiltä tunnin päätyttyä kommentin, että tehtävä oli ”paras yhteiskuntaopin tehtävä pitkään aikaan, kun sai tapella”. Kuittasin kommentin muistuttamalla, että kyseessä oli tietenkin sivistynyt keskustelu ja väittely eikä sentään tappelu.

Kolmannen tunnin oppilaita aktivoinut tehtävä oli aloitetehtävä. Oppilaiden tuli pohtia ryhmissä joitain epäkohtia ja laatia niiden pohjalta aloite, joka lähetettäisiin kunnanvaltuustolle. Tehtävä meni pääpiirteissään hyvin. Oppilaat esittelivät aloitteensa, jotka käsittelivät lähinnä julkista liikennettä ja sairaaloiden palveluja. Eräs ryhmä vaati sairaaloihin parempaa palvelua vaikka maksuja korottamalla. Samansuuntaisia huomioita tuli esiin myös parissa muussa kohdassa. Koin hieman yllättävänä, että oppilaat olivat siis sitä mieltä, että palvelut voisivat maksaa enemmänkin. Oppilaat äänestivät parhaaksi aloitteeksi metroverkon laajentamisen Vantaalle. Tähän asti tehtävä meni suunnitellusti. Äänestyksen jälkeen oli vuorossa aloitteen kirjaaminen ja lähettäminen. Tämä päättyi siihen, että kukaan ei halunnut ottaa vastuuta aloitteen kirjoittamisesta ja lähettämisestä luokan nimissä. Aikani asiaa palloteltuani puhalsin pelin poikki. Korostin oppilaille, että näin juuri käy, mikäli kukaan ei todella ole valmis tekemään työtä hyvän asian eteen. Vaikka tehtävän loppu näin jäikin hieman köyhäksi, ajattelin arvokkaan opin olleen myös sen, että kannattamansa asian eteen on tehtävä työtä, mikäli sen haluaa etenevän.

Oppilaiden ennakkokäsitykset ja reaktiot

Opetusjakson lähtökohdat olivat mielestäni pääosin hyvin mitoitettut. Uhrasin asialle suhteellisen paljon pohdinta-aikaa ja se kannatti. Voittopuolisesti oppilaat olivat mukana ja ymmärsivät käsitellyt asiat. Vain alussa minut yllätti, että käydessämme kunnan palveluja läpi tuli yhden oppilaan suusta kysymyksiä, jotka paljastivat, että hänellä ei ollut mitään käsitystä siitä, miten kunnan ja yksityisen sektorin tehtävät jakautuvat. Hän kysyi esimerkiksi, ovatko Alepat kunnan järjestämiä kauppoja, sillä niitähän on melkein joka kunnassa. En tiedä, kuinka paljon nämä muutamat kysymykset johtuivat ajattelemattomuudesta tai sellaisesta, mutta päätin muokata seuraavan tunnin tuntisuunnitelmia siten, että lisäsin toisen tunnin alkuun osion, jossa kävin läpi yksityisen ja julkisen sektorin pääasialliset erot. Korostin samalla valtion ja kuntien palvelujen eroa. Uskon, että tämä oli hyvä ratkaisu, sillä vaikka se vei aikaa, asiat tuntuivat tulevan todella selviksi.

Toinen tilanne, jossa käytin johonkin asiaan enemmän aikaa kuin olin suunnitellut, oli kolmannella tunnilla, jossa käsiteltiin päätöksentekoa sekä kuntalaisen vaikutusmahdollisuuksia. Kun pääsimme käsittelemään mielenosoituksia, luokka suorastaan tulvi innostusta. Mielenosoittamisesta nousi todella vilkas keskustelu, jossa parhaimmillaan sai jakaa puheenvuoroja kummallakin kädellä. Jopa monet sellaiset oppilaat, jotka eivät yleensä kättään tunnilla nostaneet, pyysivät puheenvuoroja. Etenkin Smash Asem -mielenosoitus kiinnosti valtavasti oppilaita. Keskusteluun kului verraten paljon aikaa eikä se kokonaan liittynyt kuntalaisuuteen sinänsä. Mielestäni ajankäyttö tähän oli kuitenkin paikallaan, sillä impulssi laajaan keskusteluun tuli täysin oppilailta. Olin itse varautunut lähinnä kysymään, olivatko he koskaan osoittaneet mieltään sekä millaisten asioiden puolesta tai mitä vastaan he olisivat valmiita mieltään osoittamaan. Keskustelun vilkkaus yllätti minut täysin, sillä en ollut varautunut aiempien tuntien perusteella sellaiseen. Luokka ei ollut keskusteluhalukkaimpien joukossa, joten oli todella virkistävää, että oppilaiden omasta aloitteesta syntyi upea keskustelu. He toivat hienosti esiin vastakkaiset näkökulmat mm. koskien poliisin toimintaa Smash Asem -mielenosoituksessa.

Yllätys itselleni oli, kuinka varauksettomasti eräät luokan pojista hyväksyivät poliisin jämerät toimet ja kuinka kriiikkittömästi he puolustivat valtion kontrollikoneistoa. Tämä tuli esille muillakin tunneilla.

Helsingin ja Sipoon rajakiistaa koskeva tehtävä ei mennyt aivan yhtä hyvin kuin olin ajatellut. Tehtävästä ei syntynyt yhteistoiminnallisen oppimisen riemukulkua vaan se hupeni perinteiseksi ryhmätyöksi. Ehkä oppilaat eivät olleet tällä luokalla kovin tottuneita työskentelemään siten, että keskittyisivät eri materiaaleihin kunkin oppilaan ollessa oman materiaalinsa ykkösasian-tuntija. Toisaalta uskon, että tehtävä ei toiminut aivan ajatellusti sen vuoksi, että kyseessä oli iltapäivän viimeinen tunti. Ottaen huomioon tunnin alun, tehtävä meni kuitenkin hyvin. Pääkaupunkiseudun yhteistyö ja kuntaliitokset tuli käsiteltyä, mutta en vaatinut heitä kirjoittamaan muistiinpanoja ylös. Näin asia saattoi jäädä hiukan ulkokohtaiseksi. Ajattelinkin etukäteen, että tästä teemasta oppilaille jäi mieleen tietty kuva tai malli, johon he voivat myöhemmin palata samaan asiaan törmätessään. Toivon, että näyttämäni vitsinä tehty ”sodanmakuinen” kuvaus Sipoon ja Helsingin kiistasta jäi heille mieleen ja sitä vasten he voivat myöhemmin assosiaatio-psykologisesti peilata kiistan tulevia käännteitä.

Hanna Kokkonen

EUROOPAN UNIONI

Opetusjakson suunnittelun lähtökohdat

Opetettavaksi saamani jakso kuuluu lukion kurssiin Eurooppalaisuus ja Euroopan unioni. Oppilaat ovat pääasiassa toisen vuoden lukion opiskelijoita. Sisällöllisesti tarkoituksena on a) käydä läpi EU:n toimielimet ja päätöksenteko sekä b) käsitellä Suomea unionin jäsenenä. Koulun opetussuunnitelmassa kurssin tavoitteet ja sisällöt kuvaillaan samoin kuin valtakunnallisissa opetussuunnitelman perusteissa. Kurssikohtaisten tavoitteiden ja sisältöjen lisäksi on syytä ottaa huomioon yhteiskuntaopin opetussuunnitelman yleisessä osassa mainitut seikat. Koulun oma opetussuunnitelma noudattelee myös niissä pääosin lukion opetussuunnitelman perusteita. Koulun opetussuunnitelmassa korostetaan lisäksi yhteiskuntaopin asemaa tuettaessa opiskelijan kasvua aktiiviseksi vastuuta kantavaksi kansalaiseksi. Opetuksen tavoitteena on edistää opiskelijan taitoja elää ja toimia monikulttuurisessa ja -etnisessä yhteiskunnassa, jonka jäsenillä on toisistaan poikkeavia näkemyksiä arvoista ja yhteiskunnallisesta toiminnasta. Tavoitteena on myös kehittää opiskelijan taitoja hankkia ajankohtaista tietoa eri lähteistä ja kykyä arvioida kriittisesti verbaalista, kuvallista ja tilastollista informaatiota. Opiskelijan tulisi kyetä muodostamaan perusteltuja näkemyksiä ristiriitaisista ja arvosidonnaisista yhteiskunnallisista ja taloudellisista kysymyksistä. Opetuksen tulisi myös edistää rauhaa, suvaitsevaisuutta ja yhteisten asioiden hoitamiseen tarvittavien taitojen kehittymistä. (Anon. 2007.)

Yhteiskuntaopin opetussuunnitelmissa näkyy pyrkimys tukea oppilaan kokonaisvaltaista persoonallisuuden kasvua. Tietojen lisäksi oppilaille välitetään taitoja ja asenteita, joiden kehittämisessä yhteiskuntaoppi on mitä mainioin aine. Kokonaisvaltainen lähestymistapa opetuksen tavoitteisiin ja opetustilanteeseen johtaa kuitenkin myös tietynlaisiin käsityksiin siitä, mitä oppiminen lopulta on ja miten oppimista parhaiten tuetaan.

Kognitiivis-konstruktivistinen oppimiskäsitys on mielekäs lähtökohta yhteiskuntaopin opetuksessa, koska sen näkemys tiedon luonteesta rinnastuu yhteiskuntatieteiden vastaaviin näkemyksiin. Yhteiskunnallinen tieto ei ole staattista ja yksiselitteistä, vaan tieto rakentuu sosiaalisesti ajassa ja paikassa. Näin ollen yhteiskunnallisista asioista on olemassa erilaisia tulkintoja, jotka muuttuvat ajan mukana. Siksi yhteiskuntaopin opetuksessa ei tulisikaan keskittyä pelkkien faktojen opettamiseen, vaan keskiöön olisi nostettava yhteiskunnallisen ajattelutavan kehittäminen. On myös tärkeää herättää oppilaiden mielenkiinto opetettaviin asioihin ja kehittää heidän omaehtoista ajatteluaan. Opetus, joka perustuu passiiviseen tiedon omaksumiseen, ei sovellu yhteiskuntaoppiin, koska se ei pysty huomioimaan aineen taustatieteiden tapoja tarkastella opetettavia asioita. Yhteiskunnallisen ajattelutavan kehittyminen edellyttää toki tiettyjen tosiasioiden opettamista, ja perusasiat on oltava selvillä ennen omien perusteltujen näkemysten muodostamista monitulkintaisista asioista. Tiukan behavioristinen ote saattaa yhteiskuntaopin kohdalla kuitenkin pahimmassa tapauksessa johtaa indoktrinointia muistuttavaan opetukseen.

Yhteiskuntaopin opetuksen metodiseksi lähtökohdaksi sopii ongelmalähtöinen tutkiva oppiminen, sillä tämä tukee yhteiskunnallisen ajattelutavan oppimista. Ongelmalähtöinen oppiminen perustuu ajatukseen, että ihminen oppii parhaiten etsiessään vastauksia mielekkäisiin kysymyksiin. Tutkivan oppimisen työskentelytavat voivat olla erilaisia, mutta oppimisessa on aina mukana tietyt piirteet: ongelma sidotaan taustaansa, otetaan huomioon oppilaiden aikaisem-

mat tiedot, uuden oppiminen perustuu oppilaiden itsensä ratkaisemiin ongelmiin, opetuksessa käytettävien lähteiden luotettavuutta ja painoarvoa arvioidaan kriittisesti, synnytetään uutta ja syventävää tietoa, sekä toimitaan yhdessä muiden oppijoiden kanssa ja jaetaan asiantuntijuutta. (Virta 2002, 40-41.)

Opetussuunnitelmat, kognitiivis-konstruktivistinen oppimiskäsitys ja taustatieteiden tapa tarkastella maailmaa ovat opetustilannetta rajaavia tekijöitä. Yhteiskuntaopin ongelmana on kuitenkin pitkään ollut sen ohut kytkentä taustatieteisiin, mikä on vaikeuttanut ongelmalähtöisten opetusmetodien soveltamista. Suunnitellessani opetusta pyrin parantamaan tätä kytkentää ja herättämään kiinnostuksen opettavaan asiaan sekä kehittämään yhteiskunnallista ajattelutapaa.

Euroopan unioni politiikan tutkimuksessa

Opettamani asiat kiinnittyvät selvimmin opetussuunnitelmassa vallan ja vaikuttamisen teemaan, mutta ne sivuavat myös eurooppalaista identiteettiä ja Euroopan unionin tulevaisuudenhaasteita. Tätä taustaa vasten luontevin tapa lähestyä unionia opetusjaksossa linkittyy politiikan tutkimukseen. Tällöin keskiöön nousevat erilaiset teoriat unionin historiallisesta, tämän hetken ja tulevaisuuden kehityksestä.

Unionia voidaan tarkastella prosessina, joka ei koskaan tule valmiiksi. Hanke lähti liikkeelle eliittien voimalla, mutta sittemmin kansalaisten osallistaminen on tullut entistä tärkeämmäksi, mistä on osoituksena esimerkiksi Euroopan parlamentin luominen ja sen aseman vahvistaminen uudistussopimuksessa. Tätä taustaa vasten unionin historiassa ja kehityksessä voidaan havaita eri suuntiin vetäviä tekijöitä: toisaalta unionia on haluttu kehittää federaatioksi eli liittovaltioksi, toisaalta taas on haluttu pitää kiinni valtioiden välisestä liitosta eli konfедераatiosta. Tämä jännite muodostaa tavallaan unionin ytimen, jonka ympärille kaikki rakentuu. Jännite näkyy myös unionin toimielimissä sekä niiden välisissä suhteissa ja vallaanjaossa. Päätöksentekojärjestelmä on syntynyt kompromissina erilaisten intressien välillä. Voidaankin kysyä, miten unionia on haluttu kehittää ja mihin suuntaan jatkossa mennään: painotetaanko kansalaisten vai valtioiden välistä unionia, ja kenen intressejä painotukset palvelevat? Mitään selviä vastauksia kysymyksiin ei voida antaa, mutta niiden pohtiminen on oleellista kurssin tavoitteita ajatellen.

Koska yhteiskuntaopin ja tarkemmin Eurooppa-kurssin opetussuunnitelmassa painotetaan myös kansalaisen vaikutusmahdollisuuksien tuntemista, on unionin toimielimiä syytä arvioida myös siltä kannalta. Tällöin huomio kiinnittyy demokratiavajeeseen, josta unionia kritisoidaan. Myös demokratiavajeella on yhteys toimielinten kompromissiluonteeseen. Kenen kannalta demokratiaa tulisi noudattaa? Kansalaisten vai valtioiden, ja miksi? Jos ajatellaan, että unionin tulisi yksiselitteisesti edustaa unionimaiden kansalaisia, liittovaltio olisi johdonmukainen tulevaisuuden skenaario. Tämä kuitenkin edellyttäisi sellaista eurooppalaista identiteettiä, joka nousisi kansallisvaltioidentiteettien ohi yhteiseksi määrittäväksi tekijäksi. Näin toimielinten valtasuhteet ja niissä vaikuttaminen kytkeytyvät tiiviisti kysymykseen eurooppalaisesta identiteetistä. Aihepiiri on kokonaisuudessaan yksi kurssin keskeisimpiä. Lisäksi aihepiirin kautta voidaan luontevasti käsitellä aktiivista kansalaisuutta ja kulttuuri-identiteettiä, jotka on mainittu opetussuunnitelman perusteissa ainerajat ylittävinä aihekokonaisuuksina.

Opetusjakso: Miten unioni toimii? Kuka päättää, mistä ja miten? Suomalaisena unionissa

Opettamani ryhmä on jo käsitellyt Euroopan unionin syntyhistoriaa, unionin kansalaisten ja erityisesti nuorten asemaa ja mahdollisuuksia unionissa sekä unionin rakennetta. Oppilaat ovat tutustuneet unionin pilarirakenteeseen ja siihen liittyviin yhteisöpolitiikan ja yhteistyöpolitiikan käsitteisiin. Oppilaat ovat tutustuneet sisämarkkinoihin, talous- ja rahaliittoon sekä EU:n yhteiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan. Viimeisellä omaa jaksoani edeltävällä tunnilla oppilaat ideoivat unionin mahdollisia tulevaisuudennäkymiä. Esille nousi erilaisia skenaarioita liittovaltiosta aina unionin hajoamiseen. Opetuksessa pyrin linkittämään asiat jo aikaisemmin opetettuun.

Ihminen oppii helpoiten, jos hän on motivoitunut ja hänellä on kokemuksia opetettavasta asiasta. Haasteena tätä opetuskokonaisuutta suunniteltaessa onkin aihepiiriin ohut kytkentä oppilaiden elämään todellisuuteen. Toisaalta oppilaat vaikuttavat motivoituneilta, ja sitä voi yrittää pitää yllä juuri kytkemällä opetus jo opittuun sekä konkretisoimalla käsiteltäviä asioita. Esimerkiksi toimielinten tarkastelu kompromissin tuloksena kansalaisten, valtion ja koko unionin edustusta ajatellen kytkee opetuskokonaisuuden tuntiin, jolla opiskelijat pohtivat unionin tulevaisuuden suuntaviivoja. Konkreettisuuden lisäämiseksi hyödynnän erilaisia ongelmia avaavia dokumentteja.

Opetukseen käytettävä aika on 4 x 75 minuuttia. Periaatteessa käsiteltävänä on kaksi aihetta, mutta toimielimistä ja Suomen asemasta Euroopan unionissa saa rakennettua kokonaisuuden, jos sen liittyy politiikan tutkimuksen kysymyksiin unionin luonteesta. Kokonaisuus rakentuu siten, että kahdella ensimmäisellä tunnilla perehdytään unionin toimielimiin, niiden valtasuhteisiin ja päätöksentekojärjestelmään sekä Suomen EU-asioiden valmisteluun. Asiaa tarkastellaan demokratiavajeen näkökulmasta. Tätä kautta kokonaisuus liittyy myös teemoihin aktiivinen kansalaisuus ja kansalaisen vaikutusmahdollisuudet.

Koko opetuskokonaisuuden olisi myös voinut rakentaa demokratian käsitteen varaan ja perehtyä siihen syvällisemmin. Poliitiikan tutkimuksen näkökulmasta unionin luonteen tarkastelu kansalaisten tai valtioiden liittona on kuitenkin perustellumpaa, ja tätä kautta kokonaisuuteen voidaan hyvin ottaa mukaan myös Euroopan unionin tuomat hyvät ja huonot puolet.

Kolmannella tunnilla siirrytään Suomen linjaan unionin toimielinten suhteen ja keskitytään Suomen kannalta hyviin ja huonoihin asioihin unionissa. Neljännellä tunnilla hyötyjen ja haittojen tarkastelu viedään lähemmäs kansalaisten tasoa ja tarkastellaan, miten iältään ja yhteiskunnalliselta asemaltaan erilaiset ihmiset unionin kokevat.

Opetuskokonaisuuden tavoitteet ovat:

- EU:n prosessimaisen ja kompromissinomaisen luonteen hahmottaminen,
- EU:n toimielimiin ja päätöksentekojärjestelmään tutustuminen,
- Suomen EU-asioiden valmisteluun tutustuminen,
- edellä mainittujen arvioiminen edustuksellisen demokratian kannalta,
- tiedonhaun opetteleminen EU-asioista,
- tutustuminen Suomen linjaan EU:n päätöksenteon kehittämisessä ja sen kriittinen arviointi, ja
- EU:n hyötyjen ja haittojen moninaisuuden hahmottaminen.

Opetuskokonaisuuden sisällöt ovat:

- EU:n toimielimet ja uudistussopimuksen mukanaan tuomat muutokset,
- päätöksenteko EU:ssa,
- Suomen EU-asioiden valmistelu,
- Suomen politiikka unionin kehittämisessä, ja
- Suomen ja suomalaisten unioniin liittyvät hyödyt ja haitat.

Tarkoitukseni on käsitellä sisältöjä laajasti ja siten, että oppikirja ei ole ainoa ohjenuora. Eurooppa-kurssi on sen verran nuori, että oppikirjojen sisällöt eivät ole vielä täysin vakiintuneet. Oppikirjaan nojattaessa opetuksesta myös tulee helposti deklarativista ja epäanalyyttistä, jolloin yhteiskuntaopin taustatieteiden lähtökohtia on vaikeampaa pitää mukana. Yhteiskunnallisen tiedon luonteeseen soveltuvan tutkivan oppimisen periaatteiden mukaisesti käytän opetusmateriaalina erilaisia dokumentteja, joiden tehtävänä on herättää oppilaiden kiinnostus ja virittää oppilaiden kykyä problematisoida unioniin liittyviä asioita. Tutkiva oppiminen soveltuu hyvin varsinkin Suomen EU-politiikan arvioimiseen ja unionin hyötyjen ja haittojen pohtimiseen, koska näihin asioihin ei opettajallakaan ole yksiselitteisiä oikeita vastauksia. Tutkivan oppimisen tavoitteenahan ei olekaan oikeiden tulosten tuottaminen vaan valmius tarttua ongelmiin ja käsitellä niihin liittyvää informaatiota monipuolisesti.

1. oppitunti: Euroopan unionin toimielimet

Teemaan virittäydytään Robert Nybergin piirtämällä sarjakuvalla EU-byrokratiasta (Vad ska du bli när du blir stor? Internet-osoitteessa <http://www.robertnyberg.nu/docs/eu/sida2.html> [30.1.2008]). Sarjakuvan tarkoituksena on herättää oppilaiden mielenkiinto ja saada heidät pohtimaan, mistä sarjakuva kertoo ja millaista unionin kritiikkiä siihen sisältyy. Alkukeskustelun jälkeen tutustutaan ryhmissä seuraaviin EU:n toimielimiin: komissio, parlamentti, ministerineuvosto, Eurooppa-neuvosto ja Euroopan yhteisöjen tuomioistuin. Ryhmien tehtävänä on selvittää toimielinten

- a) kokoonpano ja
- b) tärkeimmät tehtävät sekä
- c) miten kansalainen voi toimielimiin vaikuttaa.

Lähteenä käytetään oppikirjaa, Euroopan unionin portaalia (www.europa.eu) ja Eurooppatiedotuksen nettisivuja (www.eurooppatiedotus.fi). Pääasiat löytyvät oppikirjasta, mutta nettisivustoihin tutustumisen tarkoituksena on myös oppia hankkimaan tietoa EU:sta. Lisäksi kansalaisen vaikutusmahdollisuudet eri toimielimiin löytyvät vain Internetistä.

Selvitykset puretaan tunnilla yhdessä ja opettaja lisää uudistussopimuksen mukanaan tuomat tärkeimmät muutokset. Opettaja myös mainitsee muut tärkeät toimielimet. Yhdessä pohditaan, mikä toimielin edustaa ketäkin EU:ssa ja miten kansalainen voi niihin vaikuttaa.

Arviointi tunnista

Sarjakuva oli aloituksena onnistunut, se sai oppilaat virittäytymään EU-byrokratian vaikeaselkoisuuden ongelmaan. Keskustelu lähti melko hyvin käyntiin ja oppilaat toivat esille oman kokemuksensa siitä, että EU-asioita on vaikea ymmärtää ja ne ovat kaukana kansalaisten arjesta. Oppilaat tiesivät jo ennakolta hyvin, mitä toimielimiä unionissa on.

Oppilaat saivat muodostaa viisi ryhmää omatoimisesti, näin he olivat ryhmäytymisen hoitaneet myös seuraamillani tunneilla. Ryhmien muodostaminen ei ollutkaan ongelma, mutta ohjeet ryhmäytymisen tekemiselle olisi kannattanut antaa ennen ryhmien muodostamista. Mitään katastrofia marssijärjestys ei silti aiheuttanut ja työt sujuivat hyvin. Oppilaat löysivät vastaukset kysymyksiin melko helposti, mutta tarvitsivat myös apua juuri oikean tiedon etsimiseen. Tämä johtui osaltaan Euroopan unionin portaalin vaikeaselkoisuudesta, mutta siihen tutustuminen palveli toisaalta oppilaiden tiedonhakutaitojen kehittymistä.

Tunti oli selkeä kokonaisuus, mutta purkua ei ehditty käydä kunnolla loppuun. Seuraavalle tunnille jäi vielä Eurooppa-neuvosto ja tuomioistuin. Keskustelu kuitenkin virisi siitä, ketä ministerineuvosto, parlamentti ja komissio edustavat. Tätä kautta asia yhdistyi edelliseen tuntiin ja unionin tulevaisuuden skenaarioihin. Tehtävän purkaminen yhdessä olisi pitänyt aloittaa jonkin verran aikaisemmin, jotta seuraava tunti olisi voinut alkaa puhtaalta pöydältä. Oli myös ollut hyvä, että purusta olisi tehty selvästi muistiinpanot yhdessä vihkoon. Kirjasin dokumenttikameraa apuna käyttäen ryhmien aikaansaannokset kootusti, mutta oppilaat saivat itse päättää, tekevätkö muistiinpanoja. Monet tekivät, mutta jäsentämisen kannalta kaikkien olisi ollut hyvä toimia samalla tavalla, koska oppikirjassa asia ei ole selitetty yhtä yksinkertaisesti.

2. oppitunti: EU:n toimielimet ja Suomen EU-asioiden valmistelu

Aluksi muistutetaan mieliin, mitä käytiin läpi edellisellä tunnilla. Käydään vielä yhdessä läpi Eurooppa-neuvosto ja tuomioistuin sekä mainitaan muut toimielimet. Pohditaan, voiko kansalainen vaikuttaa EU:n toimielimiin riittävästi ja miksi toimielinten valtasuhteet ovat rakentuneet näin. Seuraavaksi tarkastellaan eurobarometrin pylväsdiagrammia, jossa kuvataan suomalaisten kokemuksia EU:iin vaikuttamisesta (liite 1), ja itsenäisyyspuolueen puheenvuoroja EU:n demokratiavajeesta (liite 2). Keskustellaan siitä, onko demokratiavaje totta, ja pohditaan vaihtoehtoja nykyiselle järjestelmälle. Sen jälkeen käydään opettajan johdolla läpi EU-asioiden valmistelu Suomessa kaavion avulla. Tämä on tärkeää demokratiavajeen hahmottamisessa, koska Suomessa eduskunta on kytketty vahvasti EU-asioiden valmisteluun, mikä ei välttämättä päde kaikissa jäsenmaissa. Lopuksi mietitään uudelleen, miten juuri suomalaisen kansalaisen ääni EU:ssa kuuluu.

Arviointi tunnista

Oli hienoa huomata, että edellisellä tunnilla oli opittu ja asiat muistui hyvin mieleen. Ei ollut ihannelilanne, että jouduimme jatkamaan edelliseltä tunnilta ryhmäselvitysten purun loppuun, mutta suuremmin tämä ei suunnitelmia sotkenut.

Itsenäisyyspuolueen kannanotot virittivät keskustelua. Välillä keskustelu velloi varsinaisen aiheen ulkopuolellekin, mikä varmasti osaltaan johtui siitä, että itsenäisyyspuolueen dokumentissa viitataan muuhunkin kuin EU:n demokratiavajeeseen. Dokumenttia olisikin voinut käyttää valikoivammin. Kaiken kaikkiaan keskustelu pysyi kuitenkin ilahduttavan hyvällä tasolla.

Koska keskustelussa nousi esiin paljon asioita, jouduin pohtimaan puolessa välissä tuntia suunnitelmien muutosta niin, että hyppäisimme jo seuraavan tunnin aiheeseen. Aikapulan vuoksi päätin pysytellä vanhassa suunnitelmassa. Sain keskustelun vedettyä takaisin varsinaiseen aiheeseen identiteetikysymysten kautta ja näyttämällä diagrammia suomalaisten identi-

fioitumisesta eurooppalaisiksi/suomalaisiksi (liite 3). Kokonaisuus pysyi näin hyvin kasassa. Kokemus opetti, että opetettava asia on tunnettava melkoisen hyvin, jotta pystyy yllättävissäkään käänteissä pitämään langat käsissään. Toisaalta tutkivan ja ongelmalähtöisen oppimisen menetelmä vaatii sen hyväksymistä, että opetustilanteet rakentuvat omanlaisikseen kulloisesakin sosiaalisessa ympäristössä, siksi tietynasteinen suunnitelmista joustaminen on opettajan arkipäivää.

Tunnin lopussa kävimme pikaisesti läpi kaavion EU-asioiden valmistelusta Suomen päässä. Monet osasivat kommentoida myös tämän valossa demokratiavajeen ongelmaa, vaikka osalle kaavio oli hieman liian raskas hahmotettavaksi. Oppilaista muutamat ovat selvästi aktiivisempia ja keskustelevat mielellään koko luokan kesken. Yksilöllinen työskentely, jota tällä tunnilla pääasiassa noudatettiin, ei kuitenkaan onnistu aktivoimaan kaikkia oppilaita keskusteluun.

3. oppitunti: Suomen linja EU:n toimielinten suhteen sekä Suomen profiloituminen EU:ssa

Tunti aloitetaan opettajan esityksellä syistä, joiden vuoksi Suomi liittyi EU:iin. Esille nousevat myös Suomen kannalta tuolloin vaikeaksi koetut asiat kuten maatalous. Sen jälkeen tarkastellaan tilastoa EU-jäsenyyden kannatuksesta väestöryhmittäin vuoden 1994 kansanäänestyksessä (liite 4).

Edellisten tuntien jatkumona tarkastellaan Suomen linjaa EU:n toimielinten suhteen tutustumalla Paavo Lipposen ja Matti Vanhasen näkemyksiin EU-politiikan hoidosta ja toimielinten vaatimista uudistuksista. Oppilaat saavat lukea Ulkopoliittika-lehdestä otetut tekstit (liite 5) ja keskustella ryhmissä seuraavista kysymyksistä:

- Mikä on Suomen linja EU:n toimielinten suhteen?
- Miten sitä perustellaan?
- Mikä on oma mielipiteesi asiaan ja miksi?
- Ryhmien keskustelu kootaan lopulta koko luokan kesken.

Suomen toimielinlinjan jälkeen tarkastellaan Suomen EU-politiikkaa ajankohtaisen aiheen tiimoilta. Jo EU:iin liittymisen yhteydessä maatalous oli vaikea kysymys, ja se on nyt [syksyllä 2007] rikkonut mediakynnyksen sokeriuudistuksen ja 141-tukien vuoksi. Lisäksi aiheeseen liittyy ristiriita: Suomi on perinteisesti tukenut vahvaa komissiota ja komission politiikkaa taloudellisen kilpailukyvyyn parantamiseksi, mutta 141-tukiasiassa Suomi onkin komission kanssa täysin eri linjoilla.

Pohjustan aihepiiriä lyhyellä esityksellä sokeriuudistuksesta ja 141-tuesta. Sen jälkeen oppilaat tutustuvat EU:n maatalouskomissaarin kirjoitukseen (Helsingin Sanomat 27.10.2007) sekä 141-tuesta riippuvaisen maanviljelijän puheenvuoroon (Helsingin Sanomat 24.10.2007). Oppilaat keskustelevat sen jälkeen ryhmissä seuraavista kysymyksistä:

- Miksi komissio haluaa uudistaa maatalouspolitiikkaa ja miten se perustelee tukien leikkauksia?
- Kenen etu/haitta uudistukset ovat?
- Mikä on oma mielipiteesi asiaan ja miksi?
- Miten Suomen tulisi toimia neuvotteluissa komission kanssa?
- Keskustelu kootaan lopuksi yhteen.

Arviointi tunnista

Toimielinten tavoin maatalous on haastava aihe lukiota käyville kaupunkilaisnuorille, ellei jopa haastavampi. Matti Vanhasen ja Paavo Lipposen puheenvuorot olivat aikaisempien tuntien pohjalta helposti käsitettäviä, ja osa oppilaista päätyi jopa pohtimaan näiden välisiä mielipideeroja EU-politiikassa. Oppilaat ottivat hyvin kantaa siihen, mitä Suomen edut EU:ssa oikeastaan ovat ja miten niitä tulisi ajaa.

Maatalous vaikutti suurimmalle osalle oppilaista vieraammalta aiheelta kuin Suomen linja toimielinten suhteen. Tämä oli melko uusi asia, eikä linkittynyt aikaisempaan tietoon kovin helposti. Komissaarin kirjoituksen olisikin voinut jättää väliin ja keskittyä vain 141-tukeen, joka ajankohtaisuutensa vuoksi oli hyvinkin mielenkiintoinen aihe. Olisi varmasti riittänyt, että olisin itse käynyt läpi ne syyt, millä komissio tuen lopettamista perustelee ja miksi Suomen on ollut vaikea saada sivustatukea esimerkiksi Ruotsilta. Maanviljelijästä tehty lehtijuttu kuitenkin kiinnosti oppilaita paljon; siinä käsiteltiin tavallisen ihmisen arkikokemuksia, joita oppilaiden oli helpompi ymmärtää.

Kun ryhmäkeskusteluja purettiin koko luokan kesken, äänessä olivat taas lähinnä ne aktiivisimmat. Ilmeisesti tämäntyyppinen työskentelytapa vahvistaa yhtäältä aktiivisten oppilaiden aktiivisuutta ja toisaalta passiivisempien passiivisuutta. Silti täytyy muistaa, että kaikki oppilaat vain eivät halua olla itse äänessä, vaikka he tunneilla seuraavatkin aktiivisesti. Seuraavaa tuntia varten täytyy kuitenkin kehitellä uusi työskentelytapa.

4. oppitunti: EU:n hyödyt ja haitat eri ihmisten näkökulmista

Edellisen tunnin pohjalta jatketaan unionin hyötyjen ja haittojen käsittelemistä, mutta käsittely tuodaan lähemmäs kansalaista. Työskentelytapana hyödynnetään simulaatiota, jolloin kaikkien oppilaiden on osallistuttava työskentelyyn aktiivisesti.

Tarkoituksena on käsitellä EU:n hyötyjä ja haittoja erilaisten ihmisten näkökulmista. Aluksi tutustutaan eurobarometrin tuloksiin suomalaisten ja hieman muidenkin maiden kansalaisten suhtautumisesta EU:iin (liite 6). Tämän jälkeen simuloidaan EU-kansalaiskeskustelu (liite 7), jossa käsitellään seuraavia teemoja:

- Onko Euroopan unioni hyvä vai huono asia ja miksi?
- Miten Euroopan unioni pitäisi uudistaa?

Oppilaat jaetaan kolmeen ryhmään. Jokainen oppilas saa kuvitteellisen henkilön profiilin, johon hänen tulee eläytyä. Joukossa on seitsemän suomalaista ja kaksi puolalaista. Jokainen tekee profiilistaan koko ryhmän nähtäväksi lapun, jossa näkyvät henkilön nimi ja ikä. Jokainen myös kertoo lyhyesti kuka on, mistä tulee ja mitä tekee. Tämän jälkeen keskustelu pistetään käyntiin. Lopuksi tehtävä puretaan yhdessä ja tutustutaan vielä yhteen tilastoon kaikkien jäsenmaiden kansalaisten suhtautumisesta EU-jäsenyyteen (Eurobarometer 67. Public opinion in the European Union. First results. June 2007. Support for national EU-membership: Notable changes Autumn 2006–Spring 2007. Benefits of EU-membership. Notable changes Autumn 2006–Spring 2007 Internet-osoitteessa http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb67/eb_67_first_en.pdf [30.1.2007]).

Arviointi tunnista

Tehtävänanto onnistui nyt todella hyvin ja selkeästi, koska se tapahtui ennen ryhmien muodostamista. EU-simulaatio olisi ollut ihanteellista suorittaa kurssin viimeisellä tunnilla, jolloin olisi ehditty käydä enemmän asioita läpi. Koska olin ollut oppilaiden kanssa vasta muutaman tunnin, en myöskään ollut varma, miten hyvin he lähtevät tehtävään mukaan.

Simulaatio onnistui suhteellisen hyvin, vaikka oppilaiden tiedot ja kiinnostus EU-asioihin vaihtelevat. Keskustelu lähti melko vaivatta käyntiin ja pysyi yllä kunnolla 10–15 minuuttia. Tämän jälkeen monilta oppilailta alkoivat argumentit loppua. Omaan rooliin eläytyminen onnistui kohtalaisesti, mutta varsinaista väittelyä muiden roolihahmojen kanssa ei kunnolla syntynyt. Tämä olisi vaatinut perusteellisempaa eläytymistä. Simulaatiotehtävää kannattaakin kehittää edelleen seuraavaa kertaa varten.

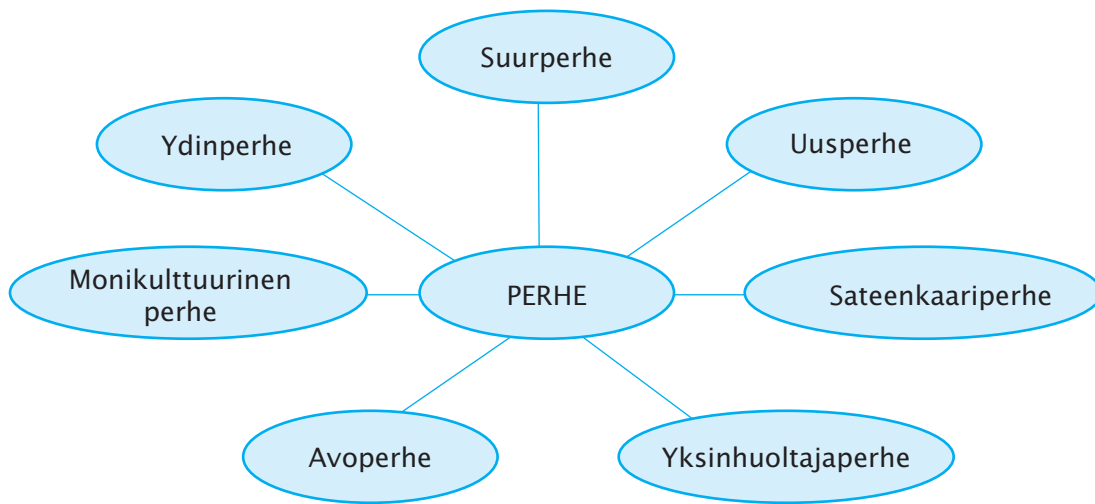
Simulaatio toimi kuitenkin opiskeltavan asian kannalta hyvin, koska siinä saatu kokemus havainnollisti hyvin hyöty- ja haittanäkökulmien moninaisuutta. Oppilaat käsittivät, että kun puhutaan Suomen edusta, on vaikea määrittää, minkä Suomen etua tarkoitetaan. Myös puolalaishahmot olivat onnistunut valinta, koska ne laajensivat hyöty- ja haittanäkökulmaa Suomen ulkopuolelle. Lisäksi esille nousi kysymys, mistä kaikesta EU:ta oikeasti voikaan kiittää tai syyttää. Etujen ja haittojen monimutkaisen tematiikan hahmottamista simulaatio palveli siten hyvin, vaikka keskustelun olisi ollut toivottavaa jatkua vähän pidempään ja kokonaisvaltaisemmin.

Lähteet:

Anon. (2007), *Helsingin yliopiston Viikin normaalikoulun lukion opetussuunnitelma*. Saatavilla (24.10.2007): http://www.vink.helsinki.fi/files/vink_lops_0708_010107.pdf

Virta, A., (2002), Kohti aktiivista ja tutkivaa historian ja yhteiskuntatiedon oppimista. Lähtökohdat puntarissa. Teoksessa: J. Löfström (toim.) *Kohti tulevaa menneisyyttä. Historiallis-yhteiskunnallinen kasvatus uudella vuosituhanella*. Jyväskylä: PS-kustannus, 35–65.

Liite 1. Miellekartta perheen eri muodoista

Liite 2. Parityö erilaisista perheistä

Mikä on perheen ja perheenjäsenten elämäntarina?

Mitkä ovat perheeseen liittyvät stereotyyppit/ennakkoluulot?

Kokeeko perhe syrjintää jollain tavalla?

Mitä erityistä on arjessa otettava huomioon?

Piirtäkää perheen kuva ja miettikää kysymyksiä, sekä yllä olevia että monisteessa lukevia. Lopuksi valitkaa perheestä kaksi henkeä, joiden rooliin perehdytte syvemmin ja tulkaa eteen esittämään perheen tarina. Saa näytellä!

UUSPERHE

Tuomo ja Veera ovat menneet naimisiin hiljattain. Pariskunnalla on tytär. Veeralla on edellisestä avioliitosta tytär, joka asuu heidän kanssaan. Myös Tuomolla on edellisestä avioliitosta kaksi lasta, mutta he asuvat äitinsä luona.

KYSYMYKSIÄ:

- Miten sisarpuolet tulevat toimeen?
- Kokevatko tytöt Tuomon lapset saman perheen osaksi?
- Onko Veeran ex-aviomies vielä kuvioissa?

YKSINHUOLTAJAPERHE

Petra on yksinhuoltajaäiti, hänellä on 10-vuotias poika.

KYSYMYKSIÄ:

Miten uran ja lapsen yhdistäminen onnistuu yksinhuoltajalta?

Mitä pojan isälle on tapahtunut?

Miksei Petra mennyt (uusiin) naimisiin? Onko hän ikinä ollut naimisissa?

Onko yksinhuoltajan vaikeampi aloittaa seurustelu kuin perheettömän naisen?

SUURPERHE

Juhana ja Venla ovat olleet aviossa vuosia. Heillä on neljä lasta, kolme tyttöä ja poika. Lisäksi Juhanan äiti Katri asuu heidän luonaan.

KYSYMYKSIÄ:

- Miksi Katri asuu Juhanan ja Venlan luona?
- Mitä iloa on isovanhemman asumisesta saman katon alla?
- Entä mitä ristiriitoja se voi luoda?

AVOPERHE

Katariina ja Vesa ovat asuneet yhdessä vuosia ja heillä on viisivuotias poika. Vanhemmat eivät ole naimisissa.

KYSYMYKSIÄ:

- Mikseivät Katariina ja Vesa ole astuneet avioon?
- Kumman sukunimi pojalle annettiin?

SATEENKAARIPERHE

Ville ja Mikko ovat seurustelleet jo useamman vuoden ajan. Lisäksi Villen 12-vuotias tytär elää heidän kanssaan.

KYSYMYKSIÄ:

- Onko tyttären kasvattamisessa erityisongelmia, jos molemmat vanhemmat ovat miehiä?
- Olisiko ongelmia vähemmän vai enemmän, jos Villen lapsi olisi poika?
- Mitä tytön äiti ajattelee asiasta? Miksi tytär on Villen ja Mikon huollettavana?
- Miten tyttö suhtautuu Mikkoon?

MONIKULTTUURINEN PERHE

Ahmed ja Eveliina ovat naimisissa ja heille on juuri syntynyt tytär.

KYSYMYKSIÄ:

- Mikä tytön nimeksi annetaan?
- Entä mihin uskontoon tyttö kuuluu?
- Onko perheessä ristiriitoja uskonnon suhteen?

Liite 3. Harjoitus sukupuolirooleista

Niemisen perheessä on äiti, isä, tytär ja poika. Keitä perheenjäseniä alla olevat luonnehdinnat kuvaavat?

- Opiskelee sähköasentajaksi.
- Puhuu eniten puhelimessa.
- Pelaa jääkiekkoa.
- Käy oopperassa.
- On valmistunut yliopistosta.
- Käy töissä.
- Lukee tietokonelehtiä.
- Lukee rakkausromaaneja.
- Tanssii balettia.
- Tiskaa.
- Laittaa perheen ateriat.
- Juo olutta.

Liite 1. Työhakemustehtävä

- Valitse sinulle mieleinen työpaikkailmoitus tai mieti joku työpaikka, johon haluaisit hakea.
- Tee haluamaasi työpaikkaan työhakemus.
- Kun olet saanut hakemuksen valmiiksi, etsi luokkatoveri, joka on myös valmis, ja lukekaa toistenne hakemukset.
- Mieti, mitä hyviä puolia ja toisaalta mitä puutteita toverisi hakemuksessa on ja miten sitä voisi parantaa.

Liite 2. Työhaastatteluharjoitus

Työhaastattelutilanteen harjoittelua varten valitaan ensin kaksi vapaaehtoista, yksi haastattelija ja yksi haastateltava.

Yleisö saa ehdottaa, minkä työpaikan haastattelu on kyseessä. Yleisö saa myös ehdottaa haastattelijan ja haastateltavan nimen ja iän. Muilta osin työnantaja ja työnhakija saavat itse päättää, millaisia henkilöitä he ovat.

Yleisöstä kuka tahansa saa koska tahansa lopettaa haastattelutilanteen ja ilmoittautua itse joko haastateltavan tai haastattelijan rooliin. Ennen uuden haastattelun alkamista yleisö saa taas ehdottaa, minkä työpaikan haastattelu on nyt kyseessä ja minkä nimisiä ja ikäisiä henkilöt nyt ovat.

Liite 3. Työehtosopimusneuvottelun simulaatioharjoitus

Simulaatio työehtosopimusneuvotteluista: Kuopion Lihakunnan lakko 1973

Suomen taloudessa elettiin 1970-luvun alussa nousukautta, mutta palkkojen kehitys laahasi monella alalla hintakehityksen jäljessä. Keväällä 1973 ympäri Suomea osoitettiin mieltä ja lakkoiltiin tulopoliittisia ratkaisuja vastaan. Kuopion elintarviketeollisuuden ammattiosastoissa oli tapahtunut sukupolvenvaihdos ja nuoret edustajat vaativat kiivaasti palkkojen korotuksia. Toukokuun alussa Lihakunnan lihanleikkaajat aloittivat työntajien kanssa neuvottelut urakka-palkkojen nostamisesta samalle tasolle kuin muissa alan yrityksissä. Työntajien mielestä urakkapalkat vastasivat alalla maksettuja palkkoja eivätkä he suostuneet palkkojen nostamiseen. Työntajapuoli ilmoitti myös, ettei suostuisi enää edes neuvottelemaan urakkapalkoista.

Lihanleikkaajat ryhtyivät lakkoon, ja viikon kuluttua lakko laajeni koskemaan tehtaan kaikkia 350 työntekijää. Myös Lihakunnan Joensuun tuotantolaitos yhtyi lakkoon. Työntajapuoli veti tiukkaa linjaa ja kieltäytyi neuvotteluista. Lakon venyessä Lihakuntaa yritettiin pyörittää työntajien palkkaamien isäntien voimin. Työntekijöiden rivit pysyivät kuitenkin ehjinä eikä rikkureita ollut. Työntekijöiden lakkotoimikunta kokoontui ahkerasti ja järjesti kokouksia ja iltamia yhteishengen kohottamiseksi. Lakko ehti jatkua viisi viikkoa ennen kuin työntajapuoli suostui neuvotteluihin. Työntekijäpuoli lopetti lakon neuvottelujen ajaksi.

Simulaatio palkkaneuvotteluista: Jokainen saa oman kuvitteellisen roolihahmon (ks. alla) ja häntä kuvaavan luonnehdinnan. Henkilöt 1–9 ovat työntekijöiden ja 10–16 työntajien edustajia.

Ohje oppilaille: Tutustukaa hetki hahmoonne ja miettikää, miten hän voisi käyttäytyä ja mitä sanoa tai tehdä neuvotteluissa. Kerääntykää hetkeksi neuvottelemaan vain oman eturyhmänne kanssa neuvottelutavoitteista. Järjestäytykää sitten samaan pöytään vastapuolen kanssa niin, että vasemmalle puolelle pöytää menevät istumaan työntekijöiden ja oikealle puolelle työntajien edustajat.

Henkilöhahmot:

1. Lihanleikkaajien luottamusmies Matti Huttunen on työskennellyt Lihakunnalla neljä vuotta. Hän on 36-vuotias, naimisissa ja neljän pienen lapsen isä. Vaimon hoitaessa lapsia kotona hänen palkkansa riittää juuri ja juuri perheen elättämiseen. Hän on ennen kaikkea vihainen siitä, että Lihakunnassa työskentelevät lihanleikkaajat saavat huomattavasti vähemmän palkkaa kuin muualla.
2. Lihanjalostajien luottamushenkilö Maiju Holopainen on toiminut Lihakunnalla kahdeksan vuotta. Hän on 25-vuotias ja naimaton ja perheetön mutta elättää tuloillaan sairasta äitiään ja kahta alaikäistä sisarustaan. Hän pitää palkkojen korottamista välttämättömänä, koska hintatason nousun myötä nykyisellä palkalla on vaikea tulla toimeen.
3. Makkaratehtaan luottamushenkilö Kaisa Väänänen, 50 vuotta, on työskennellyt Lihakunnalla 18 vuotta. Väänänen on tunnollinen työntekijä. Hän on riippuvainen nykyisestä työpaikasta, koska korkean ikänsä vuoksi hänen olisi vaikea saada töitä muualta. Hän pelkää työpaikkansa puolesta ja toivoisi lakon loppuvan. Hän kannattaa sopimista, vaikka työntajajat eivät suostuisikaan vaadittuihin palkankorotuksiin.
4. Lakkotoimikunnan puheenjohtaja Riitta Koponen on 29-vuotias, naimisissa ja kahden pienen lapsen äiti. Hän on ollut Lihakunnalla töissä kolme vuotta ja on ollut työtaistelussa aktiivisesti mukana. Koponen ei ole halukas tekemään kompromisseja vaan on valmis pysymään lakossa, kunnes työntajaja suostuu vaadittuihin palkankorotuksiin.

5. Einespuolen luottamushenkilö Liisa Miettinen on 40-vuotias. Hän on ollut Lihakunnalla töissä kuusi vuotta. Hänellä on viisi pientä lasta. Hän oli lakon alkaessa sitä mieltä, että palkkoja on nostettava ja lakkoa jatkettava, kunnes työnantajat suostuvat palkankorotuksiin. Lakon pitkittymisen myötä hän on kuitenkin ryhtynyt ajattelemaan, että voisi suostua myös pienempiin palkankorotuksiin. Hän on erityisen huolissaan perheellisten työntekijöiden vaikeuksista tulla toimeen nykyisillä palkoilla.
6. Teurastajien luottamusmies Eino Ranta on 38-vuotias, naimisissa ja kahden lapsen isä. Hän on työskennellyt Lihakunnalla yhdeksän vuotta. Hän on ollut yhdessä pakkaajana työskentelevän vaimonsa Kirsin kanssa aktiivisesti mukana työtaistelussa ja haluaa pitää tiukasti kiinni työntekijöiden palkkavaatimuksista. Hän on toiminut lakkovahtina ja ollut estämässä työnantajien palkkaamien isäntien pääsyä Lihakunnan alueelle.
7. Pakkaajien luottamushenkilö Anna Hiltunen on 32-vuotias kolmen alaikäisen lapsen yksinhuoltaja. Hän kannattaa palkankorotuksia mutta olisi valmis joustamaan niistä jonkin verran, jos työnantaja järjestäisi työpaikan yhteyteen työntekijöiden lapsille päiväkodin.
8. Kuopion elintarviketyöntekijöiden ammattiosaston sihteeri Kirsi Ranta on 36-vuotias. Hän on työskennellyt Lihakunnan pakkauspuolella kymmenen vuotta. Hänellä on kaksi lasta ja hän on teurastajien luottamushenkilön Eino Rannan kanssa naimisissa. Mieheensä tavoin hän on kannattanut hyvin pontevasti lakon jatkamista, kunnes palkkavaatimukset saadaan läpi.
9. Kuopion elintarviketyöntekijöiden naisosaston puheenjohtaja Elina Kokko on 30-vuotias. Hän on työskennellyt Lihakunnassa einespuolella kahdeksan vuotta. Hän on naimisissa; perheellä ei ole lapsia. Naisasia on hänen sydäntään lähellä; hän haluaisi, että palkankorotusten lisäksi naisten ja miesten palkkaeroja tasoitettaisiin.
10. Talousjohtaja Henri Oja on 36-vuotias ekonomi. Hän on toiminut Lihakunnan talousjohtajana kolme vuotta. Hänen mielestään palkankorotuksiin olisi voinut ennen lakkoa suostua, mutta nyt kun lakko on kestänyt pitkään ja aiheuttanut suurta taloudellista vahinkoa, ei ainakaan suuriin palkankorotuksiin ole taloudellisten syiden takia järkevää suostua.
11. Toimitusjohtaja Kaarlo Laamanen on 59-vuotias ja ollut toimitusjohtajana 15 vuotta. Hänellä on aina ollut hyvät välit työntekijöihin ja hän on ollut hyvin yllättynyt työntekijöidensä lakkoilusta. Laamanen ei aluksi ollut valmis palkankorotuksiin, mutta lakon venyminen ja siitä aiheutuneet kustannukset ovat saaneet hänet muuttamaan kantansa. Hän on nyt valmis jonkinasteisiin palkankorotuksiin, jotta lakko saataisiin loppumaan.
12. Työnjohtaja Hilkka Kettunen on 52-vuotias. Hän on tehnyt Lihakunnalla töitä jo yli 20 vuotta ja noussut pakkaajasta vähitellen esimiesasemaan. Hän pitää työntekijöiden palkkavaatimuksia oikeutettuina mutta ei pidä lakon käyttämisestä painostuskeinona oikeana. Hän pitää Lihakuntaa rehtinä työnantajana, jolle työntekijät ovat lakollaan aiheuttaneet turhaan taloudellista vahinkoa.
13. Henkilöstöpäällikkö merkonomi Jaana Laamanen on toimitusjohtaja Laamasen 55-vuotias naimaton sisar. Hän ei ole kannattanut palkkojen nostamista, ja lakko on vain vahvistanut hänen kantaansa. Jaana on hyvin uskonnollinen ja isänmaallinen, ja hänen mielestään työntekijöiden lakkoilu on moraalisesti väärin.
14. Osuuskunnan hallituksen puheenjohtaja Markku Koskinen on 44-vuotias suurkarjatilan omistaja. Hänen mielestään koko lakko on kommunistien tekosia. Hän syyttää työntekijöiden edustajia lakkokiihkoilusta ja on hyvin haluton suostumaan näiden vaatimuksiin.
15. Osuuskunnan hallituksen jäsen Lasse Kinnunen on 35-vuotias lihakarjatilan omistaja. Hän oli aluksi palkankorotuksia vastaan. Nyt hän on kuitenkin sitä mieltä, että työnantajapuoli voisi suostua ainakin jonkin suuruisiin palkankorotuksiin, koska Lihakunnalla on mennyt viime aikoina taloudellisesti hyvin.
16. Lihakarjatilallisen leski Eija Helminen on 48-vuotias osuuskunnan hallituksen sihteeri. Hän kannatti ennen lakkoa palkankorotuksia, mutta työntekijöiden lakkoilu on muuttanut hänen mielipiteensä: hän on ollut hyvin järkyttynyt siitä, kuinka uhkaavasti lakkovahdit ovat

käyttäytyneet maatalonisäntiä kohtaan, joita työnantajapuoli on palkannut Lihakunnalle lakkolaisia korvaamaan. Hänen mielestään työntekijät eivät ole ansainneet palkankorotuksia.

Liite 1. Erilaiset kuntalaiset ja heidän tarpeensa

Perheenäiti Mirja 42 v. ja 2-vuotias lapsi.

Mirja on naimisissa, asuu Viikissä ja työskentelee toimistosihteerinä Helsingin keskustassa sijaitsevassa toimistossa. Perheellä on auto, jota käyttää yleensä Mirjan mies, koska hänellä on pidempi työmatka. Vapaa-aikanaan Mirja harrastaa rullaluistelua.

Koululainen Petteri 15 v.

Petteri käy viimeistä vuotta peruskoulua Malmilla ja aikoo sen jälkeen lukioon. Petteri harrastaa jalkapalloa ja chillailua. Tällä hetkellä hän pitää taukoa jalkapallosta, sillä hän loukkasi polvensa harjoituksissa viikko sitten.

Eläkeläinen Helmi 78 v.

Helmi on ahkera nainen Puistolasta. Hän asuu yksi mutta menee joka päivä Kauppatorille tapaamaan tuttuja. Hänen harrastuksiinsa kuuluu bingo ja kuorolaulu. Yksi hänen intohimojaan on lukeminen. Nykyisin Helmi on huomannut, että terveys ei enää ole yhtä hyvä kuin aiemmin.

Työtön Pena 54 v.

Pentti on työtön metallimies Espoosta. Hän jäi työttömäksi kahdeksan vuotta sitten eikä ole saanut uutta työtä. Joitain vuosia sitten hän kävi työllisyyskursseilla mutta ei ole siltikään löytänyt työtä. Pentin suosikkiharrastus on ajanvietto torilla kolmen muun kaverin kanssa. Alkoholia kuluu toisinaan rankasti.

Vihje opettajalle

Mirjan mahdollisia tarpeita ovat esim. päivähoito-, neuvola- ja terveyspalvelut ja joukkoliikenne. Petterin tarpeita ovat esim. koulu, sairaanhoito- ja terveyspalvelut sekä ulkoilu- ja urheilutilat. Helmin tarpeita ovat esim. kirjasto, terveyspalvelut ja vanhustenhuolto. Penan tarpeita voivat olla esim. sosiaalipalvelut sekä kunnan järjestämät kuntoutus- ja terveyspalvelut. Kaikille yhteisiä kunnallisia palvelutarpeita, jotka helposti jäävät mainitsematta, ovat kadut ja liikenteen infrastruktuuri, vesi ja viemärointi, mahdollisesti myös sähkö ja kaasut sekä kaavoitus.

Liite 2. Kuntien erilaiset haasteet ja taloudelliset toimintamahdollisuudet

Tehtävä

Olette kuntanne päättävä taho. Saatte alla pienen tietopaketin kunnastanne. Tiedot sisältävät kuntalaisten ikäjakauman, työttömyysasteen sekä erään kuntalaisen näkemyksen kunnan tilanteesta. Saatte myös listan eri palvelujen hinnoista. Tehtävänänne on päättää käytössä olevan rahamäärän käytöstä eri kunnallisiin palveluihin. Tehkää suunnitelma palveluista, joihin haluatte panostaa. Pohtikaa asiaa eri näkökulmista ja perustelkaa päätöksenne. Päätöstä tehtäessä ottakaa huomioon kunnasta saamanne tiedot.

YLÄ-UTRA

Käytettävissä oleva rahamäärä: 14,5 milj. EUR

Työttömyysaste: 25%

Ikäjakauma:

0–6-vuotiaat	7 %
7–14-vuotiaat	9 %
15–64-vuotiaat	69 %
yli 65-vuotiaat	15 %

Kuntalainen kertoo: Suurimpana huolena kunnassamme on työttömyys. Huonon taloudellisen tilanteen vuoksi kunnassamme on kasvava joukko työttömiä ja syrjäytyneitä, jotka tarvitsevat apua. Työmahdollisuuksien lisääminen olisi erittäin tärkeää. Verotulojen vähenemisen takia terveyssektori on myös jäänyt liian vähälle huomiolle. Monesta palvelusta on ollut pakko karsia aiemmin. Etenkin kulttuuritarjonta on taantunut. Silti kuntamme on mielestäni miellyttävä paikka asua.

TAAVILA

Käytettävissä oleva rahamäärä: 23 milj. EUR

Työttömyysaste: 5%

Ikäjakauma:

0–6-vuotiaat	8 %
7–14-vuotiaat	13 %
15–64-vuotiaat	70 %
yli 65-vuotiaat	9 %

Kuntalainen kertoo: Kunnallamme menee erittäin hyvin. Talous kukoistaa ja kuntaamme on muuttanut lisää lapsiperheitä. Koulumme ovat olleet perinteisesti kuntamme ylpeys. Toivottavasti tilanne jatkuu samanlaisena. On myös tärkeää, että nuorillamme olisi mielekästä tekemistä myös koulupäivän jälkeen. Vanhustenhuollon kehittäminen on polkenut pitkään paikallaan. Vanhuksista huolehtiminen on monelle kuntalaiselle kunnia-asia.

KARSIKKO

Käytettävissä oleva rahamäärä: 19 milj. EUR

Työttömyysaste: 9%

Ikäjakauma:

0–6-vuotiaat	5 %
7–14-vuotiaat	6 %
15–64-vuotiaat	64 %
yli 65-vuotiaat	25 %

Kuntalainen kertoo: Kuntamme tarvitsisi lisää lapsiperheitä. Heitä tulisi yrittää houkutella lisää muuttamaan tänne verotulojen kasvattamiseksi. Vanhusten määrä on kasvanut viime vuosina edelleen ja heistä tulisi pitää hyvää huolta. Myös kulttuuri- ja liikuntatarjonta kaipaisi monipuolisuutta.

PUSO

Käytettävissä oleva rahamäärä: 17 milj. EUR

Työttömyysaste: 14%

Ikäjakauma:

0–6-vuotiaat	7 %
7–14-vuotiaat	9 %
15–64-vuotiaat	70 %
yli 65-vuotiaat	14 %

Kuntalainen kertoo: Minusta tuntuu, että kunnassamme on viime aikoina satsattu liikaa rahaa yksittäisiin suuriin hankkeisiin, esimerkkinä viime vuonna valmistunut uusi jäähalli. Kuntalaiset tarvitsisivat enemmän kulttuuritarjontaa, ei kisahuveja. Mielestäni sosiaalitoimeen ja terveydenhuoltoon kohdistettu rahamäärä ei vastaa mm. työttömyysasteesta johtuvaa tarvetta. Meillä olisi varaa hoitaa heikoimpien asiat paremmin. Työttömyysasteemme alkaa olla hälyttävän korkea ja yhä suureneva huolenaihe.

Liite 3. Kustannuslaskelmia kuntatalousharjoitusta varten

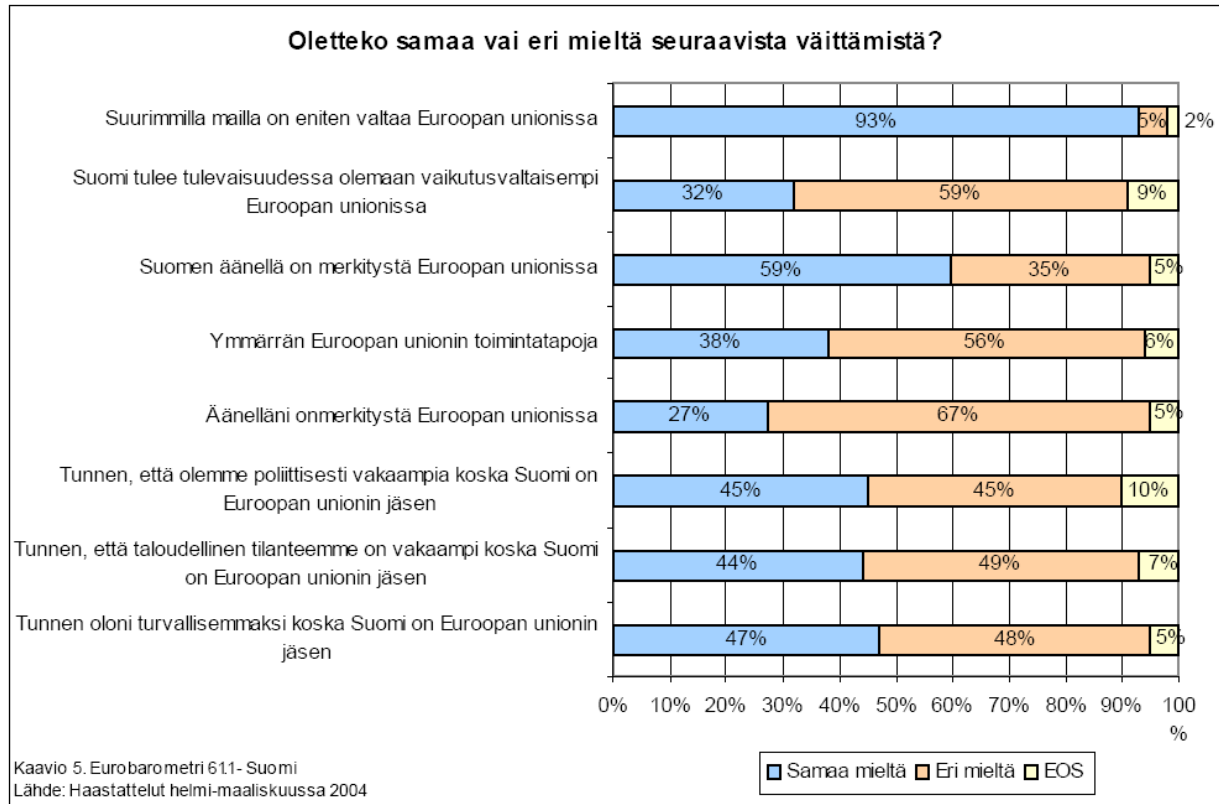
Palvelujen kustannukset

Koulu	7 milj. EUR
Urheilukeskus	6 milj. EUR
Kirjasto	5 milj. EUR
Päihdekliniikka	3,5 milj. EUR
Vanhusten palvelukeskus	4 milj. EUR
Sairaalan laajennus/parannus	6 milj. EUR
Aikuiskoulutuskeskus	4,2 milj. EUR

Liite 1. Mitä Euroopan unioni merkitse suomalaisille

Eurobarometri 61. Kansalaismielipide Euroopan unionissa. Kevät 2004.

Saatavilla: ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb61/nat_finland.pdf (30.1.2007)

Liite 2. Itsenäisyyspuolueen puheenvuoro Euroopan unionista

Saatavilla: <http://www.vapaansuomenliitto.fi/default.asp?page=13> (30.1.2007)

10 Syytä irti EU:sta

1. Suomen valtiollisen itsenäisyyden palauttaminen.

Valtio on silloin itsenäinen kun se ei ole minkään muun valtion alainen. EU:n perustuslailla Unionista tulee liittovaltio ja Suomesta sen osavaltio.

2. Suomen kansan palauttaminen ylimmän vallan haltijaksi.

EU-Suomessa ylin valta on EU:n elimillä eikä Suomen kansalla. Eduskunnalla ei ole ollut oikeutta luovuttaa kansalle kuuluvaa valtiovaltaa kenellekään – ei myöskään EU:lle. Nyt Suomen valtiojohto aikoo uusia laittomuuden hyväksymällä EU:n perustuslain.

3. Aidon demokratian palauttaminen.

Demokratiassa eli kansanvallassa kansalaiset voivat päättää tulevaisuudestaan ja valita lainsäätäjät. EU-Suomen laeista säädetään valtaosa Brysselissä ja ne ovat Suomen omien lakien yläpuolella. EU ei ole demokratia vaan harvainvalta, jota ohjaavat suuryritysten ja suurten jäsenmaiden edut.

4. Sotien ja sotilasliittojen ulkopuolella pysyminen.

EU kokoaa taistelujoukkoja. Ne eivät ole puolustusvoimat vaan hyökkäysjoukot. EU-Suomi on mukana Unionin tulevissa sodissa ja myös sen ristiriidoissa muiden suurvaltojen kanssa. Puolueettomuuspolitiikka olisi paras turva Suomelle, sillä tosipaikan tullen suomalaiset joutuvat kuitenkin vastaamaan itse itsestään.

5. Oikeudenmukaiseen yhteiskuntaan pyrkiminen.

EU:ssa rikkaat rikastuvat ja köyhät köyhtyvät. Toisinkin voisi olla. Oikeudenmukaisempi yhteiskunta-kehitys on mahdollinen, mutta ei EU:ssa. Kasvavat EU:n nettojäsenmaksut vievät niitä miljardeja, joilla voitaisiin parantaa peruspalveluita Suomessa.

6. Siirtyminen kiihkokapitalismista kohti tervettä markkinataloutta.

Pääomien, yritysten ja työpaikkojen rajoittamaton siirtely lisää työttömyyttä ja eriarvoisuutta. Keinotellua on hillittävä ja markkinoiden on palveltava kansalaisia eikä päinvastoin.

7. Oman talous- ja työllisyyspolitiikan palauttaminen.

Osana eurotaloutta Suomi imetään kuiviin pääomista kun ulkomaiseen omistukseen siirtyneiden yritysten voitot viedään pois maasta. Samalla putoaa pohja hyvinvointipalveluilta. Kestävälle pohjalle voimme rakentaa taloutta ja tulevaisuutta kun meillä on oma talouspolitiikka ja oma raha.

8. Oman ruuantuotannon turvaaminen.

Puhdas kotimainen ruoka on perusihmisoikeus. Oma maataloustuotanto voidaan turvata vain itsenäisessä Suomessa.

9. Kansainvälinen yhteistyö.

Vain sellainen voi tehdä aitoa yhteistyötä, joka hallitsee itseään. EU-Suomi on sidottu EU:n politiikkaan, joka riistää köyhimpiä maita ja hyödyttää harvoja. Itsenäinen Suomi voisi olla edelläkävijä YK:ssa ympäristöasioissa ja rauhan rakentamisessa.

EU on kansainvälisessäkin politiikassa ongelma – ei ratkaisu.

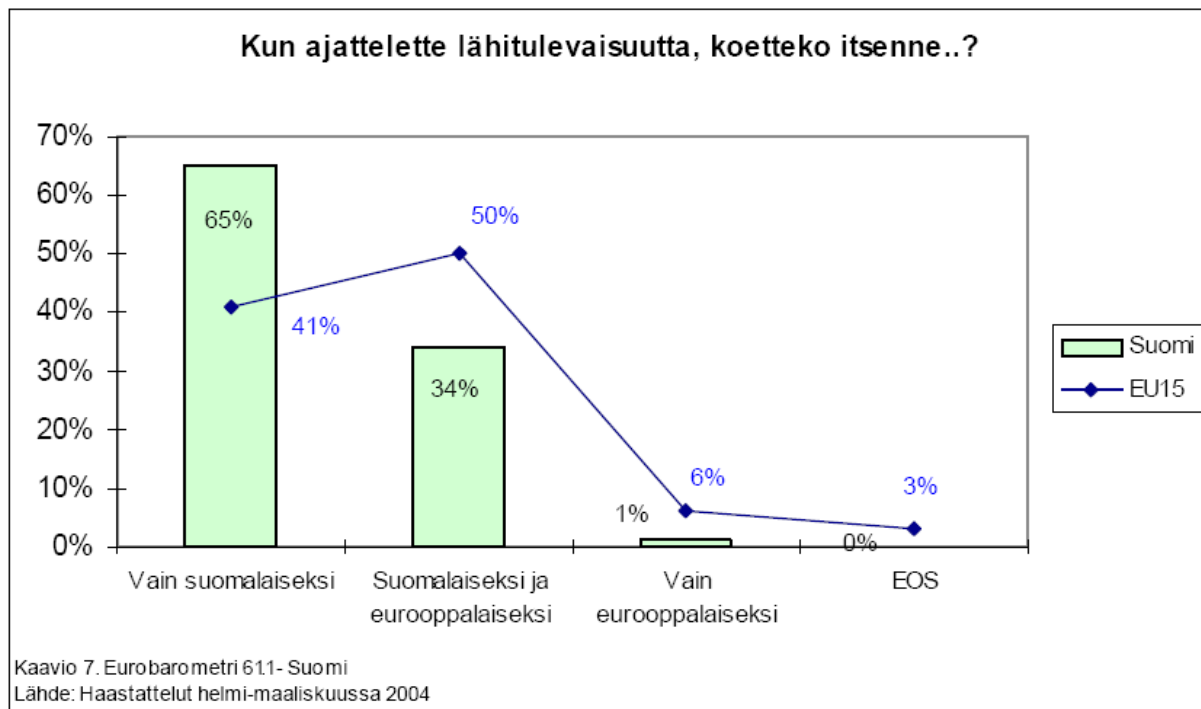
10. Tulevien sukupolvien takia.

Emme saa pettää tulevia suomalaisia sukupolvia ja sitoa heitä EU:n liittovaltiokehitykseen. EU-jäsenyys ei ole tuonut Suomelle mitään sellaista hyvää, jota emme olisi saaneet EU:n ulkopuolella.

Liite 3. Suomalainen ja eurooppalainen identiteetti

Eurobarometri 61. Kansalaismielipide Euroopan unionissa. Kevät 2004.

Saatavilla: ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb61/nat_finland.pdf (30.1.2007)

Liite 4. EU-jäsenyyden kannatus väestöryhmittäin lokakuun 1994 kansanäänestyksessä, kyllä- ja ei-äänien jakautuma prosentteina

VÄESTÖRYHMÄ	KYLLÄ	EI
Sukupuoli		
Mies	61	39
Nainen	54	46
Ikä		
15–24	54	46
25–49	58	42
50–	56	44
Talouden bruttotulot		
Alle 120 000 mk	51	49
120 000–180 000 mk	59	41
Yli 180 000 mk	69	31
Koulutus		
Kansakoulu	46	54
Perus/ammattikoulu	55	45
Ylioppilas/opistotutkinto	66	34
Yliopistotutkinto	72	28
Ammatti		
Maanviljelijä	6	94
Työväestö	53	47
Toimihenkilö	65	35
Johtava asema, yrittäjä	73	27
Puoluekanta		
Vasemmistoliitto	24	76
SDP	75	25
Keskusta	36	64
Kokoomus	89	11
RKP	85	15
Vihreä liitto	55	45
SKL	10	90
SMP	20	80
Alue		
Etelä-Suomi	62	38
Keski-Suomi	55	45
Pohjois-Suomi	42	58
Kaikki	57	43

Lähde: Paloheimo, H., Pohjoismaiden EU-kansanäänestykset. Puolueiden peruslinjat ja kansalaisten mielipiteet Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa. *Politiikka* 2/1995, s. 117. Paloheimo, H., Vaaliohjelmat ja ehdokkaiden mielipiteet. Teoksessa Pesonen, P. (toim.) Suomen europarlamenttivaalit. Tampere: Tampere University Press 2000, s. 58.

Liite 5. Suomen poliittinen linja Euroopan unionissa

Eduskunnan puhemies Paavo Lipponen: Suomi on EU:n pikkujättiläinen (Ulkopoliitiikka 3–4/2003)

Mitkä ovat Suomen kansalliset edut tämän päivän Euroopassa ja maailmanlaajuisesti? Voidaanko etujamme parhaiten puolustaa panostamalla EU:n yhteiseen politiikkaan ja vahvoihin instituutioihin vai hoitamalla asioita hallitustenvälisesti EU:ssa ja lähiympäristössämme? Mistä löydämme parhaat yhteistyökumppanit ja samanmieliset? [...]

EU tarvitsee uuden, vahvan otteen sisäisessä taloudellisessa uudistuspolitiikassa, jotta unioni menestyisi globaalissa kilpailussa. Pienenä, kilpailukykyisenä jäsenmaana Suomella on tässä paljon pelissä. Paras liittolainen talousuudistuksessa on EU:n komissio. Suomen tulee tukea komissiota ja hankkia uudistusten taakse mahdollisimman paljon samanmielisiä. [...]

Suomalaisten on syytä olla ylpeitä siitä, että meitä pidetään ”mallioppilaina.” Mallioppilas on jäsenmaa, joka pitää omat asiat hyvässä kunnossa, tarvitsematta pyytää joka asiassa poikkeuskäsittelyä. Pieni jäsenmaa, jolla on julkinen talous kunnossa, kilpailukykyinen elinkeinoelämä ja asiantuntemusta antaa muiden käyttöön, saa puhevaltaa enemmän kuin asukasluku tai bruttokansantuote näyttäisi antavan. Muille voi asettaa vaatimuksia vain sellainen jäsenmaa, joka on itse täyttänyt yhteisesti sovitut tavoitteet. [...]

Pääministeri Matti Vanhanen: Jalat maassa yhtenäisessä ja tehokkaassa Euroopan unionissa (Ulkopolitiikka 2/2004)

Tavoite EU:n yhtenäisyydestä liittyy saumattomasti siihen, että tuemme mahdollisimman vahvoja ja yhtenäisiä toimielimiä ja tehokasta päätöksentekoa. Yksimielisyyttä edellyttävä päätöksenteko neuvostossa on hidasta ja hankalaa jo 15 jäsenen unionissa. Nykyisessä 25 jäsenen unionissa se tulee olemaan vielä hankalampaa. Tähänastiset kokemuksemme osoittavat, että Suomen etu on ollut saada aikaan päätöksiä, ei estää niitä. Tehokkuuden lisäämiseksi määräenemmistöpäätöksentekoa tulee siksi lisätä olennaisesti.[...]

Suomi on pääministerikaudellani jatkanut ja jatkaa tulevaisuudessakin vakiintunutta toimintatapaansa rakentavana, joustavana ja käytännönläheisenä EU:n jäsenvaltiona.[...]

Pienenä maana Suomella on rajalliset hallinnolliset resurssit, mutta pyrimme käyttämään niitä tehokkaasti. Emme pyri saamaan näkemyksiämme läpi aivan kaikessa, vaan keskitymme meille tärkeimpiin kysymyksiin. Suomen omien etujen lisäksi pyrimme koko ajan pitämään huolta myös unionin yhteisestä edusta. Suhtaudumme rakentavasti muiden maiden tärkeiksi kokemiin asioihin. Näin meidän on helpompi saada muilta tukea omille prioriteeteillemme.

Pääministerin ilmoitus Suomen EU-puheenjohtajakaudesta (11.1.2007)

Haluan tässä samassa yhteydessä todeta, puheenjohtajakauden kokemuksella, että unionin tulevaisuutta ei rakenneta kaikkien jäsenvaltioiden yksimielisyyttä edellyttävien päätöksentekomenettelyjen varaan. Yksimielisyysvaatimuksen pitää rajoittua vain harvoihin, hyvin valikoi-tuihin ja rajallisiin kysymyksiin. Määräenemmistöpäätöksenteko on tehokas ja kokonaisuuden kannalta oikeudenmukainen tapa ratkaista asiat. Uskon, että määräenemmistöpäätöksenteon alaa pitää unionissa yhä määrätietoisesti laajentaa.

Liite 6. Mitä Euroopan unioni merkitsee suomalaisille

Eurobarometri 61. Kansalaismielipide Euroopan unionissa. Kevät 2004.

Saatavilla: ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb61/nat_finland.pdf (30.1.2007)

MITÄ EUROOPAN UNIONI MERKITSEE TEILLE HENKILÖKOHTAISESTI?		
	Suomi	
	EU15	
Vapautta matkustaa, opiskella ja tehdä työtä kaikkialla Euroopan unionissa	69 %	51 %
Euroa	65 %	50 %
Byrokratiaa, virkavaltaisuutta	44 %	22 %
Varojen haaskausta	32 %	26 %
Kulttuurista monimuotoisuutta	30 %	28 %
Enemmän rikollisuutta	29 %	19 %
Rauhaa	28 %	31 %
Riittämätöntä ulkorajojen valvontaa	19 %	23 %
Painavampaa sananvaltaa maailmassa	18 %	28 %
Taloudellista hyvinvointia	15 %	19 %
Kulttuuri-identiteettimme menettämistä	14 %	14 %
Työttömyyttä	13 %	19 %
Demokratiaa	10 %	22 %
Sosiaaliturvaa	6 %	11 %
EOS	2 %	4 %
Muuta	1 %	2 %

Liite 7. EU-simulaation henkilöhaamot

Matti Ojanperä, 20 vuotta

Asun Luhangassa karjatilalla, joka on kulkenut suvussa jo jonkin aikaa. Olen hankkinut peruskoulun jälkeen ammatillisen tutkinnon maa- ja metsätalouselialta. Kotikasvatukseni on ollut hyvin isänmaallinen. Monet ystäväistäni ovat muuttaneet Etelä-Suomen kaupunkeihin opintojen ja toimeentulon perässä ja pidän heihin vielä silloin tällöin yhteyttä. Suunnittelemme tilalla sukupolvenvaihdosta, jolloin minusta tulisi tilan isäntä. Tilamme sijaitsee kuitenkin EU:n 141-tukialueella, eikä tukien jatkumisesta ole täyttä varmuutta. Jos tukia ei tule, ei karjaa ole kannattavaa pitää, ja tila on liian pieni, jotta sitä kannattaisi muuttaa viljatilaksi. Perhetuttavamme omistaa viljatilalla muutama kymmenen kilometriä pohjoiseen. Hänen tukieuronsa on turvattu pysyvällä tuella, jota pohjoinen Suomi saa epäedullisten luonnonolosuhteiden vuoksi. Tulevaisuus näyttää hyvin epävarmalta.

Maria Kuusela, 22 vuotta

Olen kotoisin Oulusta, mutta asun nyt Helsingissä. Monet ystäväistäni asuvat edelleen Oulussa, mutta minä halusin nähdä muutakin Suomea. Opiskelen yliopistossa ranskan kieltä ja kulttuuria. Kotitautani on keskiluokkainen: isäni työskentelee opettajana, äitini on töissä pankissa. Vanhempani asuvat omakotitalossa, ajavat Saksasta tuodulla autolla ja matkustavat ulkomaille kerran, pari vuodessa. Olen suunnitellut, että lähtisin vaihto-oppilaaksi Ranskaan vuodeksi. En ole varma, mitä teen työkseni tulevaisuudessa. Saatan suunnata kielten opettajaksi tai vaikkapa tulkiksi. Kunhan nyt ensin saan opinnot hoidettua kunnialla loppuun; opiskelun lisäksi on nimittäin pakko käydä töissä, että vuokran jälkeen jää rahaa muuhunkin elämiseen. Suomessa ja varsinkin pääkaupunkiseudulla asuminen maksaa käsittämättömän paljon, ja ruokalaskukin vie kuukausituloista hirveän ison osan. Ruoka on Suomessa mielestäni liian kallista, ainakin opiskelijan kukkarolle.

Rauno Hämäläinen, 52 vuotta

Olen rakennusurakoitsija Tuusulasta, Etelä-Suomesta. Minulla on vaimo ja kaksi aikuista tytärtä, joista toinen opiskelee ammattikorkeakoulussa ja toinen yliopistossa. Jouduin taloudellisiin vaikeuksiin, kun Suomeen iski lama 1990-luvun alussa ja jäin työttömäksi eräästä rakennusfirmasta. Vuonna 1997 perustin kuitenkin oman firman, ja nyt työllistän itse muutaman kymmenen työntekijää. Suomessa rakennetaan paljon, ja töitä on sen kun ehtii tekemään. Täällä on rakennusalalla jo pulaa työntekijöistä, ja heistä joutuu todella kilpailemaan. Kun Itä-Euroopan maat liittyivät EU:iin, hankin työntekijöitä Virossa. Aluksi olin melko epäluuloinen, kun piti lähteä hankkimaan työntekijöitä Suomen ulkopuolelta, mutta eivät ne ulkomaalaisetkaan miestä kummempia ole. Ilman Suomen ulkopuolista työvoimaa homma kaatuisi käsiin.

Jussi Mäkelä, 35 vuotta

Olen kotoisin Jämsästä Keski-Suomesta. Minulla on vaimo ja kaksi lasta, 6-vuotias tytär ja 9-vuotias poika. Olen ammatiltani paperikoneen hoitaja ja töissä suurella paperitehtaalla. Vaimoni työskentelee saman yrityksen palveluksessa toimistotehtävissä. Asumme omakotitalossa ja asuntolainaa on maksamatta vielä melkoinen summa. Tulevaisuus näyttää epävarmalta. Suuret yritykset haluavat tuotannon lähemmäs markkinoita ja osa tehtaista on jo siirretty Kiinaan. Suomi ei enää voi suojautua ulkopuoliselta kilpailulta, mikä tarkoittaa monen työntekijän kannalta jatkuvaa epävarmuutta. Oma työpaikka on paljolti kiinni puutulleista, joita Venäjä on uhannut asettaa. Neuvotteluja asiasta käydään paitsi Suomen ja Venäjän, myös EU:n ja Venäjän välillä. Epäilyttä vain, ymmärretäänkö Brysselissä meikäläisten huolia, jos vaakakupissa painavat suhteet itänaapuriin. Kun Suomen EU-jäsenyydestä järjestettiin kansanäänestys, äänestin kyllä. Sittemmin homma on alkanut epäilyttää. Haluan nähdä konkreettisia tuloksia.

Merja Virtanen, 45 vuotta

Olen kotoisin Mäntyharjulta maatilalta, mutta muutin sieltä parikymppisenä Helsinkiin opintojen perässä. Olen naimisissa ja minulla on kaksi lasta, joista toinen on päättämässä peruskoulun ja toinen on jo lukiossa. Mieheni työskentelee menestyvässä teknologia-alan yrityksessä toimitusjohtajana. Itse olen töissä valtionhallinnossa, EU-asioista vastaavana virkamiehenä opetusministeriössä. Matkustelemme perheeni kanssa paljon loma-aikoina. Suosikki-kohteita ovat Ranska ja Italia, koska meillä on molemmissa maissa sukulaisia. Euro helpottaa matkustamista huomasti. Ranskassa käydessämme vierailemme yleensä myös setäni tuttavien viinitilalla. Elintasoero kotiseutuuni nähden tuntuu aina silloin huilta. Usein olen miettinyt, millainen maa Suomi olisi ilman EU-jäsenyyttä, niin hyvässä kuin pahassa.

Adam Cieslik, 25 vuotta

Olen kotoisin Piasecznosta Varsovan läheltä, mutta asun tällä hetkellä Hyvinkäällä. Kouluttauduin Puolassa automekaanikoksi, mutta en nähnyt kovin ruusuista tulevaisuutta kotimaassani. Kun Puolasta tuli EU-jäsen, muutin työn perässä Iso-Britanniaan. Elintasokuilu oli huomattava. Vaikka hinnat olivat Britanniassa paljon korkeammat kuin Puolassa, myös palkka oli sellainen, että pystyin säästämään tulevaisuuden varalle ja lähettämään avustuksia myös vanhemmilleni Puolaan. Kun Suomi poisti uusien EU-jäsenmaiden kansalaisilta liikkumisrajoitukset vuoden 2007 alussa, muutin naisen perässä maisemaa ja työskentelen nyt Suomessa. Täällä en kuitenkaan tienaa yhtä hyvin kuin Britanniassa, joten voi olla, että palaan sinne takaisin. Unelmoin siitä, että voisin joskus palata Puolaan. Nyt se ei ole taloudellisesti mahdollista.

Agata Dolnicki, 53 vuotta

Asun Miechówissa 60 km:n päässä Krakovasta. Olen naimisissa, ja minulla on yksi aikuinen poika. Mieheni on sairaseläkkeellä ja poikani on muuttanut Saksaan työn perässä. Sain peruskoulutuksen sosialistisessa Puolassa, ja koulun jälkeen olen työskennellyt torikauppiana. Palkkani on aivan liian pieni elämiseen, varsinkin kun elätettäviä on kaksi. Hinnat sen sijaan ovat EU-jäsenyyden myötä nousseet kohisten, eivätkä palkka ja sosiaaliset etuudet ole pysyneet perässä. Kunnioitan kotimaatani ja kaikkia sen puolesta taistelleita hyvin paljon. En halua, että Puola joutuu enää koskaan olemaan minkään valtion talutusnuorassa.

Janne Kuusinen, 40 vuotta

Olen kotoisin Turusta. Työskentelen konsulttina eräässä it-firmassa. Työhöni kuuluu paljon matkustamista ja kansainvälisten asioiden parissa toimimista. Perhettä minulla ei ole, mutta ystäväpiirini on laaja. Myös ystäväni ovat hankkineet korkeakoulutuksen ja työskentelevät hyväpalkkaisissa hommissa. Suurin osa ajastani kuluu työnteossa, mutta vapaa-aikana harrastan kuntoilua, käyn ulkona syömässä tuttavieni kanssa ja matkustelen ympäri maapalloa. Elämänfilosofiani kuuluu ytimekkäästi: jokainen on oman onnensa seppä. Olen sitä mieltä, että vapaa markkinatalous on ihmiskunnan paras keksintö. Tuotanto pitää hoitaa siellä, missä se on halvinta. Vain siten hinnat pysyvät alhaalla ja kuluttajat voivat pitää talouden pyörät pyörimässä samalla, kun elintaso nousee. Turhat tukiaiset pois vain! Ei kukaan minunkaan työtäni verorahoistaan tue.

Marjatta Miettinen, 57 vuotta

Asun Lieksassa Pohjois-Karjalassa. Olen naimisissa ja minulla on yksi aikuinen poika, joka opiskelee ammattikorkeassa tradenomiksi. Työskentelin vuoteen 1991 saakka keittäjänä ylä-asteella. Laman aikana jäin työttömäksi, samoin mieheni. Meidän oli pakko myydä omakotitalomme. Minun oli myös lähdettävä hakemaan ammatillista koulutusta, koska en ollut muodollista pätevyyttä työssäni ennen lamaa tarvinnut. Niinpä valmistuin suurtalouskokiksi vuonna

1994, mutta en ole onnistunut saamaan vakituista virkaa. Olen tehnyt pätkätöitä ja ollut kortistossa. Miehelläni on virka postinjakajana. Taloudellisesti elämämme on melko niukkaa. Asumme vuokralla, ja pakollisten kulujen jälkeen rahaa jää käteen sen verran, että juuri ja juuri riittävät ruokaan. Pahan päivän varalle ei juuri säästöjä saa kerrytettyä. Joskus tuntuu, että tässä maailmassa ei ole mitään oikeudenmukaisuutta. Työtä haluaisin tehdä, mutta en saa. Ja sitten täytyy lehdistä lukea, miten herrat nostavat miljoonaoptioita jo muutenkin kohtuuttomien palkkapussien lisäksi.